

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Andra kammaren.

Nr 12.

Fredagen den 4 mars.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidna februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Thyrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 194, med förslag till lag med vissa bestämmelser om bötesstraffet (böteslag);

nr 195, angående f. d. justitierådet Karl Johan Wilhelm Sjögrens överflyttande å allmänna indragningsstaten.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 182, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom m. m.; och

nr 191, med förslag till lag angående uppsikt å vissa jordbruk;

till bankoutskottet propositionen, nr 179, angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

till statsutskottet propositionen, nr 190, med förslag till allmänt resereglemente; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 193, med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 12 och 17 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 (nr 117).

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 297 av herr *Olsson* i Högby;

nr 298 av herr *Gustafson* i Kasenberg; och

nr 299 av herr *Lindman*; samt

till statsutskottet motionen nr 300 av herr *Nilsson* i Tånga m. fl.

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 12.

§ 5.

Statsutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 24 och 25 bordlades åter.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial, nr 24, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion angående förbättring genom statens medverkan av pensioner utav äldre typ till änkor efter befattningshavare i statens tjänst.

§ 7.

Härefter föredrogs lagutskottens memorial, nr 1, i anledning av remiss från båda kamrarna av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 30 och 31 §§ i lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Kammaren biföll utskottens hemställan samt beslöt hänvisa ifrågavarande proposition till jordbruksutskottet.

§ 8.

Första lagutskottets utlåtande nr 13, som nu föredrogs, blev ånyo bordlagt.

§ 9.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr af **Ekenstam**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta utsträckt motionstid för motioner, som avse Kungl. Maj:ts proposition nr 182 och nr 191, den första rörande nyttjanderätt till fast egendom m. m., den andra angående uppsikt å vissa jordbruk, så att motioner i dessa ärenden må tillåtas till och med det plenum, som infaller näst efter tjugonde dagen från propositionernas överlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 10.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Ward m. fl.*, nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 107, angående lån till främjande av bostadsproduktionen; och

herr *Lövgren i Nyborg m. fl.*, nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, med förslag till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt.

Nämnda motioner bordlades.

§ 11.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i grunderna för förvaltningen av den i 19 § av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete omförmälda fond m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i visst fall av för mycket erlagd arvsskatt;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter hemmansägaren Nils Peter Svensson från Ullevi; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsreglemente för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

från bankoutsrottet, nr 11, angående reglering för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

från första lagutskottet, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion med förslag att talmännen i riksdagens kamrar må väljas för tiden intill nästkommande riksdag; och

nr 6, i anledning av väckt motion angående minskning av antalet ledamöter i riksdagens kamrar; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom;

nr 9, i anledning av väckt motion angående undanröjande av konflikter mellan den s. k. förbudslagen för bolagsförvärv och den s. k. bulvanlagen; och

nr 10, i anledning av väckt motion angående mera betryggande bestämmelser om avstyckning av fastighets huvudsakliga jordbruk.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Grimbo	under	5 dagar fr. o. m. den	5 mars,
» andre vice talmannen <i>Nilsson</i>	»	den	5 mars,
» <i>Svedman</i>	»	4 dagar fr. o. m. den	8 mars,
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	»	4 » » »	5 »
» <i>af Ekenstam</i>	»	4 » » »	8 »
» <i>Ward</i>	»	5 » » »	5 »
» <i>Hammarlund</i>	»	5 » » »	7 » och
» <i>Olsson</i> i Blädinge	»	4 » » »	5 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.48 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 5 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

I enlighet med därom den 1 innevarande mars fattat beslut företogos nu val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Borggren*,
 » *Brännberg*,
 » *Bäcklund*,
 » *Eriksson* i Grängesberg,
 » *Eriksson* i Stockholm,
 » *Ernfors*,
 » *Fast*,
 » *Hedström*,
 » *Heiding*,
 » *Jansson* i Edsbäcken,
 » *Jeppsson*,
 » *Johansson* i Uppmälby,
 » *Johansson* i Edsbyn,
 » *Johansson* i Väby,
 » *Kloo*,
 » *Larson* i Tönnersa,
 » *Lindman*,
 » *Lindmark*,
 » *Lovén*,
 » *Ryberg*,
 » *Rydén*,
 » *Schill*,
 » *Weibull* och
 » *Wikström*,

var och en med 135 röster, samt

suppleanter:

herr *Andrén*,
 » *Paulsen*,
 » *Norsell*,
 » *Bernström*,
 » *Englund* och
 » *Bodén*,

var och en med 62 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omförmälda valen.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 194, med förslag till lag med vissa bestämmelser om bötesstraffet (böteslag); och

till bankoutskottet propositionen, nr 195, angående f. d. justitierådet Karl Johan Wilhelm Sjögrens överflyttande å allmänna indragingsstaten.

§ 4.

Vidare föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid motionen nr 301 av herr *Ward m. fl.* till statsutskottet och motionen nr 302 av herr *Lövgren* i Nyborg *m. fl.* till jordbruksutskottet.

§ 5.

Konstitutionsutskottets utlåtanden nr 5 och 6 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 8—10, som nu föredrogos, bordlades åter.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för arbetareorganisationer och andra ideella sammanslutningar att i vissa fall genom tvångsinlösen förvärva mark blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Till avgörande företogs andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 22, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Luterkort* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt för riksdagen framlägga förslag till sådan ändrad lydelse av lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, att den omständigheten att nyttjanderättshavaren icke kunde visa sig vara ägare till boningshuset icke skulle utgöra ovillkorligt hinder för nyttjanderättshavaren att lösa boningshus och mark.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Luterkort* med ett särskilt uttalande; och

av herr *Pettersson* i Hällbacken.

Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag skall icke säga många ord i föreliggande fråga, men då jag tidigare motionerat i ämnet, ber jag att få göra några erinringar till protokollet.

När 1925 års riksdag skulle taga ställning till ensittarlagen, tillät jag mig motionera därom, att även sådana ensittare, som visserligen icke fullständigt men dock till större delen ägde de hus, som befunne sig å det brukade området, skulle kunna friköpa såväl husen som den ifrågavarande marken. Utskottet, som riksdagen sedan följde, förklarade emellertid, att tillräcklig erfarenhet icke föreläge för att motivera en utvidgning av lagen i nämnda syfte, och man var alltså icke beredd att gå på motionens linjer. Jag reserverade mig icke då, därför att jag själv ansåg, att detta i viss mån var en befogad motivering från utskottets sida.

Nu kan man måhända säga, att man sedan den tiden icke hunnit förvärva så stor erfarenhet, att det kunde anses lämpligt att utbygga lagen i berörda riktning. Men jag kan trots detta icke underlåta framhålla, att det skulle vara av stor betydelse, om en dylik utvidgning dock kunde på något sätt äga rum. Jag är visserligen icke beredd att påyrka, att man skall gå in för allt vad motionären hemställt om, men jag skulle med dessa ord ha velat sagt, att även efter den ändring av lagen, som genomfördes vid 1925 års riksdag, framställer man på många håll den frågan, om icke lagstiftningen härvidlag kunde gå längre och särskilt huruvida icke även de som äga större del i husen å en arrenderad fastighet eller de som suttit å densamma såsom ägare under en längre tid, låt vara att äganderätten icke är fullt klar, borde kunna erhålla möjlighet till friköpning.

Jag har, herr talman, velat göra dessa erinringar i samband med den föreliggande motionen.

Herr **Månsson** i Furuviik: Herr talman! Det förvånar mig, att det i denna fråga saknas en reservation från samtliga socialdemokrater i utskottet. Och det förvånar mig även delvis, att bondeelementen i utskottet icke här avgivit någon reservation. Det kan kanske för en halvt om halvt kapitalistiskt förvildad bondeklass synas märkligt, att jag gör ett sådant uttalande, men jag vill då erinra om att vi här ha en motsvarighet till det rättstillstånd, som förr i tiden gällde, då redan uppodlingen av jord under vissa förhållanden ansågs berättiga vederbörande till att sedermera icke blott behålla jorden utan även bortbyta och överhuvud taget föryttra den.

Det är här fråga om personer, vilka själva eller vilkas förfäder suttit på jord ute i obygderna under 50, 60, 70 år eller kanske ännu längre tid. Dessa brukare — eller deras far eller farfar — ha en gång frågat vederbörande förvaltare eller jordägare, om de finge odla upp en liten bit jord och taga virke till en stuga från skogen å fastigheten. De ha fått tillstånd därtill, och så ha de suttit på sin lilla stuga, som ofta icke varit mera värd än 50 eller 75 kronor, under hela sin livstid, och måhända ha deras barn övertagit stugan efter dem. Nu genomföres en lag, som skulle förhjälpas dessa personer till trygghet att bo kvar utan fara för uppsägning. Men lagen verkar så, att den på sina håll gör folk hemlösare, än de förut varit. Detta är icke i överensstämmelse med god bondeanda, och lika litet står det i överensstämmelse med socialdemokratiens ursprungliga principer.

Jag har bara velat uttrycka min förvåning över att ett ärende som detta kan av arbetarrepresentanter och förresten även av bonderepresentanter, som icke äro klasskapitalister, behandlas på sådant sätt.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Den förste talaren yttrade, att han år 1925 respekterat utskottets ståndpunkt, att man innan ytterligare ändringar och utvidgningar vidtoges i ensittarlagen, borde avvakta vidare erfarenhet om dess verkningar, och han tillade, att han vågade icke säga, att sådan erfarenhet ännu vunnits. Det förvånar mig då, att talaren nu står bland reservanterna.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.
(Forts.)

Herr **Månsson** i Furuviik uttalade sin undran över att icke alla socialdemokrater i utskottet vore reservanter. Ja, herr Månsson, det finns förståndigt folk bland socialdemokraterna också, och de ha helt enkelt resonerat så, att icke tillräckliga skäl föreligga för en utsträckning av lagen i det syfte, som motionären här föreslår. Detta utvecklades också till fullo inom utskottet och var förklaringen till att socialdemokraterna i allmänhet funno sig icke böra avgiva någon reservation.

Jag ber vidare att få erinra herr Månsson om, att det här icke är fråga om arrendatorer, som suttit 60 eller 70 år på sina ställen och vilja friköpa dem. Nu fordras det en mycket kortare tid för att ersittarlagen skall kunna begagnas. Men det finns i lagen kvar den bestämmelsen, att det verkligen skall visas, att brukaren äger husen på platsen, och den bestämmelsen bör upprätthållas. Det är att märka, att lagstiftningen i fråga tillkommit för att råda bot på tidigare missförhållanden beträffande avstycknings- och skiftesförhållandena, som omöjliggjort för folk att utan mycket besvär och omgång få tomter med äganderätt utskiftade till bebyggande. Man upplät därför i talrika fall lägenheter under nyttjanderätt för en tid av 49 år — det var den längsta tid man kunde arrendera ut jord på. När sedan förhållandena ändrade sig, fann man skäligt medge inlösningsrätt åt sådana brukare — förutvarande arbetare och andra — som länge suttit å fastigheten och som ägde husen å desamma. Det är detta, som ensittarlagen åsyftat, men den har icke åsyftat att ge vem som helst, som bebor en stuga och disponerar en tomt, rätt till friköpning.

När man nu utsträckt ensittarlagen så långt, att lösningsrätt medgives icke blott den ursprunglige innehavaren av brukningsrätten utan vem som helst, som förvärvat densamma, blott han kan visa, att tomten under viss tid varit utom jordägarens disposition, tror jag man gått så långt, som man rättvisligen och skäligen bör gå. Och jag tror herr Månsson felbedömer vår bondebefolkning, när han vill göra gällande, att det måste anses förklenande för densamma och innebära ett förfall i deras uppfattning, om vederbörande önska ha något att säga till om beträffande den jord som de äga. Skall jord kunna tvångsinlösas från jordägaren, bör den brukande åtminstone äga byggnaderna å fastigheten. Jag tror, att detta krav är rättvist, och det är den omständigheten, som gjort att man allmänt i utskottet ansett, att det icke föreläge tillräckliga skäl för att ändra lagen i den riktning, som motionären här ifrågasatt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Öberg**: Herr talman! Ett bifall till den av herr Luterkort väckta motionen skulle, som envar ser, ominstetgöra den princip, som lagts till grund för tillkomsten av den lösningsrätt av lägenheter från stomhemman, som nu är ifråga.

Ett sönderbrytande av denna grundval, denna princip, som sålunda lagstiftningen i fråga vilar på, vill jag för min del icke vara med om. Ty det skulle föra oss ut i det okända. Vi skulle icke få några enhetliga, fasta och bestämda linjer, efter vilka lösningsrätten skulle medgivas eller icke. Det bleve i stället efter mitt förmenande ett godtyckligt förfarande, därest den omständigheten, som motionären vill föra fram, skulle få göra sig gällande, nämligen att lös-

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.

(Forts.)

ningsrätt skulle medgivas, även då blott en större eller mindre del av husen äges av den, som gör anspråk på en dylik rätt. Var denna gräns skulle dragas, har icke motionären, så vitt jag förstår, till fullo konstruerat upp, utan det blir fortfarande så att säga en godtycklig gräns. Jag har icke heller, i olikhet med motionären, kunnat finna, att här existerar något egentligt behov.

Motionären ifråga representerar liksom jag Västernorrlands län, och det egendomliga har då inträffat, att min erfarenhet och hans skilja sig rätt så väsentligt, beroende på att de peka åt olika håll. Nu tror jag för min del — utan att jag på något sätt vill skryta — att jag beträffande Västernorrlands län där är lika mycket rotfäst som han, vilken mera tillfälligt har vistats där.

Men, herr talman, mina herrar, då jag hyser den uppfattning, att i vart fall rätt bör få vara rätt, har jag, för att justera mitt omdöme, huruvida min erfarenhet eller hans är den riktiga, låtit mig angeläget vara att i saken tillskriva den tjänsteman inom Västernorrlands länsstyrelse, som haft och fortfarande har i uppdrag att hjälpa de s. k. ensittarna, när de göra anspråk på lösningsrätt. Jag skall nu delgiva herrarna vad den mannen svarat härpå. Han skriver som följer: »Sedan hösten 1925 har jag lämnat biträde i omkring etthundra ensittarärenden, av vilka de flesta torde hava blivit föremål för lantmäteriförrättning. I intet av dessa ärenden har tvekan rått om äganderätten till boningshuset. Emellertid har mitt biträde i ungefär sextio av nämnda fall inskränkt sig till en undersökning för utrönande av lösningsrättens existens och upprättandet av handlingar. Möjligt är, att sedermera vid lantmäteriförrättningen en allmän invändning kan hava gjorts därom, att ensittaren icke skulle äga boningshuset. Sådant fall har dock icke kommit till min kännedom.»

Så säger den man, som stått så att säga sida vid sida med ensittarna, då det gällt att avgöra, huruvida lösningsrätt skulle föreligga eller icke. Han säger ju, som herrarna höra, att till hans kännedom har intet fall kommit, där det har rätt tvekan, vem som ägt husen.

Jag har ansett mig böra anföra detta för att liksom därmed få styrkt, att den uppfattning jag både tillföre och nu hyser samt den erfarenhet jag åberopar mig på böra få anses vara det rätta.

Jag överlämnar nu åt herrarna att själva avgöra, vilken som i detta fall har större eller mindre rätt och vilken som har större eller mindre erfarenhet att åberopa sig på. För min del tvekar jag icke härom, då jag nu, herr talman, anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Jag slutar med att endast tillägga några ord med anledning av vad herr Månsson i Furuviik sade, eller att detta lagutskottets utlåtande, bakom vilket åtskilliga bondemän stå, icke är i god överensstämmelse med en bonderepresentation sådan den bör vara. Ja, detta är ju givetvis riktat också till mig, och jag känner mig därför härigenom liksom anklagad. Men jag ber då att få säga herr Månsson, att jag är icke rädd för att stå till svars för min bonde-
mening vare sig i detta eller andra fall, där det gäller att utöva mitt representantskap.

Herr Hage: Herr talman! Herr Magnusson i Skövde har talat om förståndiga riksdagsmän och oförståndiga. Med anledning därav skall jag be att för min del få säga, att det skulle vara det sorgligaste, som skulle kunna inträffa för mig, om jag i en fråga som denna bleve av herr Magnusson i Skövde betecknad som en förständig riksdagsman. Det skulle, som sagt, vara rysligt beklagligt, ty då skulle jag börja på att fundera, om jag icke vore inne på fel vägar.

Nu är det ett känt förhållande, att herr Magnusson i Skövde i alla dessa frågor, när det gällt att skydda ensittare och människor av detta slag, så gott

som alltid gått *emot* en lagstiftning, som gått i den riktning, som denna motion nu går, och detsamma har i stort sett — på många punkter åtminstone — herr Öberg gjort. Jag förstår sålunda mycket väl, att herr Magnusson och herr Öberg icke vilja vara med om detta, det är en naturlig sak, det är en konsekvens av deras föregående ståndpunktstagande. Men vi, som undan för undan ha arbetat för att förbättra ensittarlagen, som ha dragit fram dessa frågor ständigt och jämt, börjat därmed för ett tiotal år sedan och sedan lyckats genomdriva förbättringar år efter år, vi måste från vår utgångspunkt förklara, att denna ensittarlag ännu icke är i *alla* punkter tillfredsställande, och så länge som denna lag icke är det, så komma vi från våra utgångspunkter att fortsätta med att väcka motioner om förbättring av lagen. Och när vi göra det, så menar jag, att vi från våra utgångspunkter och med den grundsyn, vi ha på frågan, äro inne på rätta vägar.

Jag skulle särskilt vilja säga detta med anledning därav, att min vän Fabian Månsson frågade, vart socialdemokraterna tagit vägen i detta utskott. För min del vill jag bara förklara det, att jag var bortrest, då denna fråga behandlades i utskottet, och på grund därav kunde jag icke deltaga i behandlingen av frågan. Men om jag varit närvarande, hade jag yrkat bifall till reservationen eller till motionen.

Jag skulle vilja särskilt betona i detta sammanhang, att var och en förstår, att när en gång sådana här ensittare fingo en liten stuga — eventuellt genom en muntlig överenskommelse, som det inte fanns några papper på — då kunde man aldrig i tiden tänka sig, att det en gång skulle komma en sådan lagstiftning som denna, vilken grundade ensittarens rätt att få köpa jorden på det förhållandet, att han kunde visa, att han ägde stugan. Man kunde aldrig gissa sig till, att det skulle bli på det sättet. Hade man vetat detta, då är det klart, att en stor del av dessa ensittare skaffat sig papper på att de ägde lägenheten. Men på grund av de mera primitiva förhållandena på den tiden uppkommo många gånger sådana situationer, att jordägaren tillät en sådan ensittare att slå sig ned, och då det blev fråga om att avgöra äganderättsförhållandena, när eventuellt ensittaren hade tagit litet skog för att bygga upp sin stuga, så sade man, att det blir väl alltid bra med den saken. Det blev icke några bestämda överenskommelser träffade, och följderna av detta osäkra äganderättsförhållande har just blivit, att dessa människor, när de nu skola bevaka sin rätt, komma att stå i en sådan ställning, att de icke kunna bevisa, att de äga lägenheten, och på det sättet falla deras anspråk på att få köpa jorden.

På detta sätt går det naturligtvis till runt om ute i landet, och det är detta faktum, som man velat taga fasta på genom denna motion. Man har icke velat skrida in för nya principer men däremot uppmjuka lagstiftningen på sådant sätt, att det bleve en s. k. skälighetsprövning, d. v. s. när en ensittare kan göra troligt på ett eller annat sätt, att han verkligen äger den där lilla stugan, då skall den omständigheten vara utslagsgivande för honom i fråga om rätten att köpa jorden, med andra ord, man vill inskrida för ett mindre *formellt* behandlande av hela rättsfrågan. Och man kan för övrigt säga i det sammanhanget, att när vi skapat hela denna sociala lagstiftning, som vi gått in för, så har den i stort sett byggts upp på en slags skälighetsprövning, den har icke byggts upp på några stränga judiciella former, utan den har i stor utsträckning vilat just på ett skälighetsförfarande vid avgörandet av frågan, om vederbörande skola få utnyttja lagstiftningen.

Detta är tankegången i motionen, och det är tankegången i reservationen, och från dessa utgångspunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.
(Forts.)

*Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)*

Herr **Månsson** i Furuвик: Jag vill säga herr Magnusson i Skövde, huru det ofta gått till i dessa fall. Den obesuttne sade till den besuttne: får jag odla mark och använda den till att sätta potatis på, får jag hugga några träd och bygga en stuga? Dessa representerade den typ, som herr Magnusson i Skövde fortfarande pekar på, med undantag därav att de icke voro bitna av kapitalistiska dogmer. Det var den typen, för vilken handslag gällde mer än ed och skrift. De litade på varandra. Men så dogo de, och barnen till dem, som hade läst kapitalistiska dogmer och som fått i sig allsköns galenskaper och som icke längre brydde sig om eder och papper, de ställde sig annorlunda. Det är så hela historien ligger till; gamla hederliga fäder på ömse sidor ha sagt ja, men nu försöka sönerna krängla ifrån sig det hela, därför att det inte finns några papper. De gamla behövde inga papper, de voro för hederliga för papper.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Herr Magnusson i Skövde tycktes vilja lägga vissa ord i min mun, han sade bl. a. att det var underligt, att man kunde stå på en annan ståndpunkt än hans, emedan han ansåg, att icke tillräcklig erfarenhet vunnits, då det gällde att bedöma 1875 års ensittarlag och tillämpningen av densamma. Men jag vill säga att jag hade den uppfattningen, när utskottets utlåtande avlämnades 1925, att det kanske vore lämpligt att vinna någon tids erfarenhet. Men jag sade det då, och jag ber att få understryka det nu, att min erfarenhet är den, att det måste bli en lagändring på det här området.

Och jag vill säga till min vän herr Öberg i Domsjöverken, när han var inne på den saken, att vi vilja plottra och ändra lagen vartannat år, att den här ensittarlagen fastställdes icke 1925 i det skick, vari den nu föreligger, utan vi ha varit inne och plottrat på den flera, flera gånger och funnit bristfälligheter, som måste avhjälpas. Det är på det sättet i Sveriges riksdag — om man icke vetat det förut, så får man veta det, när man suttit här några år — att här genomföras sannerligen inga revolutionerande förslag, utan här går man försiktigt fram. Och man har verkligen anledning att fråga sig i det praktiska livet, där lagarna skola komma till tillämpning, om det verkligen i många stycken är praktiskt folk, som sysslar med lagstiftningen, och detta har sin tillämpning icke minst, då det gäller ensittarlagen.

Herr Magnusson i Skövde hade vänligheten tala om att det finns förståndiga socialdemokrater, med vilka han givetvis åsyftade sådana, som icke reserverat sig. Jag skulle härtill vilja genmäla, att dessa äro visst icke motståndare till denna utredning, men de kanske önska för sin del vänta några år, till dess erfarenhet vunnits. Men det vill jag säga herr Magnusson, att om han tror, att de som tillhöra utskottet och icke reserverat sig stå på hans sida, så skall han rätt snart finna, att han blir tagen ur den illusionen, om icke förr, så om några år.

Det är så riktigt vad som här sagts både av herr Hage och herr Fabian Månsson, att vi förstå icke det betryck varunder dessa ensittare lida, eller kanske rättare sagt, vi förstå icke den verkliga känsla av oförståelse, som statsmakterna visa för den svåra belägenhet, vari just ensittarna ha råkat. Jag har råkat träffa flera av dessa, som just äro i den situationen, att de äga huset med undantag av syllarna, som ensittaren, då han byggde huset, fick hugga på tomten. Han trodde givetvis på den tiden — det kan jag säga, fast jag inte kan veta det precis — att virket i stugan får han utlösa i sinom tid. Och då huset en gång var uppfört, så sade man honom, att detta var en självklar sak, som icke behövde på något mera betryggande sätt konfirmeras, utan det får vara en fordran, som står inne. I stället har det emellertid blivit så,

som den siste talaren sade, att det har kommit en ny generation med ett nytt betraktelsesätt, som går ut på att inlösningsrätten är illusorisk.

Ja, det har sagts här också, att det här inte skulle gälla så vidare många personer. Men det är nog så, att det finns sådana lite överallt i hela Sverige, och jag skulle tro, att herr Magnusson i Skövde, när han nu får ordet efter mig, måste beriktiga, att visst finns det många sådana fall — jag vill bara nämna Arilds fiskeläge, Säffle köping och Grangärde kommun, där det finns många fall, som jag känner till. Men hur många är det, som vi icke känna till, och hur många är det inte, som exempelvis alltjämt sitta kvar i den tanken, att det kanhända en gång blir på det sättet, att det blir en lagstiftning, så att de få rätt att friköpa. Å andra sidan vill jag emellertid tro, att det finns ett tillräckligt stort antal, som kan få friköpa jorden utan att använda sig av ensittarlagens bestämmelser, därför att det finns upplysta jordägare som av sig själva ställa sig tillmötesgående.

Jag hade icke tänkt att yrka bifall till reservationen, men nu anser jag mig nödsakad härtill, och det skall bli intressant att se, hur kammarledamöterna komma att ställa sig.

Herr Hage: Herr talman! Då reservationen icke går ut på något yrkande, så skall jag be att få ändra mitt tidigare yrkande om bifall till reservationen och i stället yrka bifall till motionen.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Herr Hage tog i någon mån miste på den lilla roligheten jag tillät mig göra i mitt förra anförande. Nämligen att det finnes förståndiga socialdemokrater. Detta har nu herr Hage ändrat till förståndiga riksdagsmän. Och visst finns det sådana; jag lämnar i detta sammanhang outrett om herr Hage hör till dessa.

Herr Månsson i Furuviik talade om, hur det gått till, när dessa ensittarlägenheter kommo till. Det var, som han sade, en besutten bonde, som gav en person löfte att bygga på hans mark, och det var ord och handslag och ingen skriftlig bekräftelse. Detta kan ju vara riktigt. Men så fortsätter herr Månsson och säger, att så dog denne bonde, och sedan kommo sönerna till, och de ha varit bestuckna av kapitalistiska dogmer och vilja därför icke hålla ord och trygga ensittaren i hans besittning. Men, herr Månsson, det är icke bara jordägarna, som äro underkastade dödligheten utan även ensittarna; och i talrika fall är det icke ens sagt, att det är den ursprunglige ägarens barn och arvingar som nu inneha lägenheten, utan det är vilt främmande personer, som äga jorden. Och å andra sidan kan det även finnas fall där jorden icke varit upplåten mer än ganska tillfälligt, det har aldrig varit meningen, att någon inlösnings skulle komma i fråga, utan jordägaren skulle återfå huset av den som bodde däri. Jordägaren ville givetvis icke riskera att vem som helst skulle komma i tillfälle att lösa in egendomen, men en sådan inlösnings kunde det oaktat ske från jordägaren trots kapitalistiska dogmer och all kapitalistisk anstuckenhet. Men om det förhåller sig så, att lägenheten blivit upplåten utan äganderätt till huset, då blir ju förhållandet jämställt med vilket arrendeförhållande som helst, och skall i sådant fall lösningsrätt inträda, komma vi in på frågan, att arrendatorn skall få rätt till tvångsinlösnings. Men detta för oss långt utöver ensittarlagens bestämmelser, det måste vi vidhålla. Att gå in för en generell lagstiftning, som skulle vara tillämplig, därför att innehavaren påstår sig äga någon liten del av huset på grund av utförda arbeten eller dylikt, det bör ju var och en kunna förstå, att det icke går för sig att lagfästa, utan att man samtidigt föres ut i rena lösligheten, och det är ju icke tillrådligt.

Herr Pettersson i Hällbacken säger, att här i riksdagen gör man inga revolutioner. Ja, det är sant, men icke vill väl ändå herr Pettersson i Hällbacken

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.
(Forts.)

Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)

påstå, att detta ärende skulle vara av den omfattningen, att vi fördenskull skulle genomföra någon revolutionerande lagstiftning. Riksdagen har varit tillmötesgående mot dessa ensittare, och vi ha undan för undan utsträckt deras rätt. Men nu ha vi enligt min uppfattning kommit till den gränsen, att en vidare utsträckning kommer att ställa oss inför den frågan: skall arrenderätten eller överhuvud taget nyttjanderätten innebära en generell lösningsrätt eller inte? Skola vi gå till en vidare utsträckning i enlighet med motionärens förslag och i viss mån också i enlighet med reservationens innebörd, då måste vi knäcka detta stora spörsmål om lösningsrätt för arrendatorer, och det tror jag för min del, att kammaren vid detta tillfälle icke är hägad för, och jag tror ej heller, att kammaren nu har möjlighet att överblicka en sådan fråga och att taga ståndpunkt härtill.

Det är därför, som jag anser, att utskottets ståndpunkt i denna fråga är den förståndigaste, och, jag vågar betona, att det har varit dessa skäl, för vilka utskottets socialdemokratiska ledamöter ha böjt sig. Jag vill också tro, att de äro beredda att stå för den ståndpunkten även inom kammaren och vid den kommande voteringen.

Herr **Andersson** i Rasjön! Herr talman! Såvitt jag fattade herr Hages yttrande rätt, så utmynnade det i ett yrkande om bifall till motionen. Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet på att motionären själv i sin reservation icke har ansett sig kunna stå för det i motionen framförda yrkandet, utan hans reservation slutar utan något yrkande och den innebär endast ett resonemang om det sätt, varpå utskottet behandlat den föreliggande frågan.

För övrigt förefaller det, som om det vore två skilda saker, som herrarna här resonera om, och motionären har själv icke varit riktigt på det klara med, vilkendera linjen han avsett att beträda med sin motion. När man här hör min värderade bänkkamrat tala om, att det förekommer fall, då en ensittare icke kan få lösningsrätt till en lägenhet, därför att jordägaren tillsläppt visst material till byggnaden, då är det, såvitt jag förstår, en omständighet, som icke beröres i den föreliggande motionen, så framt man nämligen vill förstå motionären, såsom han själv vill bli förstådd. Enligt herr Luterkorts reservation är det från hans synpunkt endast fråga om ensittarlagens tillämpning och ej om dess principer. Han förmenar att en tvist om äganderätten till en ensittares lägenhet borde avgöras av förrättningsmännen vid förrättningsstillfället, i stället för att, såsom lagen förutsätter, en sådan fråga om äganderätt skall hänskjutas till domstol. Det är den ståndpunkt, som motionären slutligen stannat för, och om herrarna yrka bifall till motionen, så kommer kanske den malören att inträffa, att inte ens motionären själv kan följa herr Hage och dem, som eventuellt instämma med honom och rösta för hans yrkande.

Jag vill erinra om att det var den förra socialdemokratiska regeringen, som framlade proposition om den senaste ändringen i ensittarlagen och att vid det tillfället jämväl här påtalade fråga var föremål för särskild prövning, alldenstund det då väcktes motioner, som påkallade sådan ändring i lagen, att densamma komme att gälla även sådana fall, då ensittaren icke ägde hela byggnaden å lägenheten. Motionerna lämnades av riksdagen utan bifall, och jag föreställer mig, att den omständigheten, att såväl regeringen som riksdagen år 1925 intogo samma ståndpunkt som utskottet nu gjort, i någon mån inverkat på de socialdemokratiska ledamöter av utskottet, som nu anslutit sig till majoriteten. Jag behöver naturligtvis icke tala å deras vägnar, men det förefaller mig som om detta vore en fullgod förklaring till att icke någon av utskottets ledamöter ställt sig på motionärens linje.

Vad slutligen tillämpningen i allmänhet av ensittarlagen angår, vill jag som min lilla erfarenhet uttala, att lagen icke i allo verkat lyckligt. Det har mån-

gen gång hänt, att jordägarens intressen på ett otillbörligt sätt trätts för nära. Missförhållanden ha förekommit icke blott i sådana fall, som herr Månsson framdrog, utan det har även förekommit fall, då jordägaren uppenbarligen haft den moraliska rätten att vägra inlösen, men ensittaren har suttit med trumf på hand och kunnat tvångsvis göra sin rätt gällande. Det har anförts bl. a. ett fall, som ter sig synnerligen anmärkningsvärt. Det gällde en ålderstigen änka, som icke längre kunde taga vård om sig själv utan måste omhändertagas av det allmänna, men innan så skedde, förmåddes hon av sina presumtiva arvingar att begära att få sin fastighet friköpt enligt ensittarlagen, vilket också lyckades trots jordägarens protester. Och vad blev följden? Jo, följden blev den, att lägenheten omedelbart försåldes i rent spekulativt syfte för en köpskilling däri tomtpriset ingick med ett belopp som väsentligen översteg vad jordägaren fått för tomten.

Med sådana exempel för ögonen tror jag, att det vore klokt av de ledamöter av riksdagen, som år efter år så energiskt påyrka att man bör utsträcka ensittarlagens tillämpning allt längre och längre, att tänka sig för litet. Man får väl ändå inte träda jordägarens mången gång befogade intressen alltför nära. Det är nämligen, herr Fabian Månsson, icke alls säkert, att jordägaren alltid är en hård och hänsynslös godsägare, utan han kan också vara en liten bonde, som har mycket starkt intresse av att få för fullt legitima behov disponera ett område, som innehaves av en ensittare och kanske är beläget i omedelbar närhet av jordägarens åbyggnader.

Jag kände mig i någon mån apostroferad i herr Månssons första yttrande men jag vill liksom herr Öberg bekänna, att jag för min hållning i denna fråga har synnerligen gott samvete. Jag tror, att jag snarare än herr Månsson intar den ståndpunkt, som närmast sammanfaller med den nu levande bondeklassens tänkesätt i frågan.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord dels med anledning av den siste ärade talarens anförande och dels med anledning av vad herr Magnusson i Skövde yttrade.

Herr Magnusson i Skövde sade klart och tydligt ifrån — och det behöfve han knappast göra, ty det förstodo nog de flesta av kammarens ledamöter förut — att han icke ansåg en ytterligare utsträckning av ensittarlagens tillämpning vara tillräddlig. Det är alldeles klart, och det veta vi ändå, att, hur behjärtansvärd en sådan sak som denna än månde vara, så står herr Magnusson på avslagslinjen. Men då han sedan talade om, att man ännu icke haft någon erfarenhet, om det verkligen inträffat några fall, då lagens bestämmelser visat sig otillräckliga, vill jag häremot framhålla, att en senare talare, nämligen herr Andersson i Rasjön, ehuru även han ställde sig på utskottsmajoritetens ståndpunkt, ansett sig kunna konstatera, att lagen icke verkat på det sätt man tänkt sig. Hans erfarenhet gick visserligen på den linjen, att ensittarlagen i vissa fall skulle terrorisera jordägaren. Jag känner icke till några sådana fall som det där fallet med den ålderstigna änkan. Man känner ju för övrigt inte till de närmare omständigheterna därvidlag. Det är ju i och för sig icke så onaturligt, att om tomten för ett billigt pris inlösts enligt ensittarlagens bestämmelser, köpskillingen för tomten jämte huset betydligt överstigit lösensumman. Ty det är väl ändå i allmänhet byggnaden, som har värde. Och man bör ju inte förmena änkans arvingar, att de, om de icke själva hade någon användning för fastigheten, drogo nytta av det värde fastigheten representerade och som husets innehavare under årens lopp påräknat att en gång erhålla genom att försälja densamma.

I det sammanhanget skulle jag gentemot den invändning, som gjorts, att man

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.
(Forts.)

Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)

i sådana fall, som motionären avsett, borde kunna göra upp saken i godo, vilja framhålla, att motionen lika litet som den socialdemokratiska regeringens proposition riktar sig mot jordägare, som äro så vidsynta, att de göra upp i godo, utan dem, hela denna lagstiftning vänder sig mot, det är de oförbätterliga medborgare, som äro sådana, att de ge efter först då de genom lagen tvingas därtill och som genom bryska åtgärder, i detta fall mot ensittarna, frambesvärja här påkallade lagstiftning.

Efter dessa anmärkningar skall jag, herr talman, dels därför att reservationen icke utmynnar i något yrkande och dels därför att motionärens anhängare icke skola splittras på olika yrkanden, bedja att få återtaga min tidigare gjorda hemställan om bifall till reservationen och i stället yrka bifall till motionen.

Herr **Månsson** i Furuviik: Herr talman! Ja, herr Magnusson i Skövde var rädd för att man härvidlag skulle glida in på en allmän lösningsrätt för arrendatorer. Det är icke formellt tal därom, men herr Magnusson i Skövde är ju en erfaren man och känner väl till förhållandena både ute i världen och här i landet och han är så ung och kry, att han begriper nog det, att han kommer att uppleva den stunden, då det här i kammaren icke mera kan vara tal om något verkligt motstånd mot kravet på lösningsrätt för arrendatorer. Det behöver man inte tvivla på. Överallt i Europa, där man gjort jordrevolutioner, och det har man gjort nästan överallt, har man ju fastställt en viss tidsfrist för utarrenderade gårdar, efter vars förlopp de gårdar, som alltjämt äro utarrenderade, förklaras herrelösa och helt enkelt indragas för att komma till användning för annat ändamål. Det råder ju både inom och utom bondeklassen en sådan arbetslöshet, att vi icke kunna tolerera, att en massa enskilda personer sitta med stora massor med arrendatorer. Jag skulle vilja se det parti, som i en framtida valstrid vågade basera sin ställning på ett program, vilket innebure rätt för en jordägare att sitta med en 30 à 40 arrendatorer.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag ber om ursäkt, att jag måste begära ordet så många gånger i en sådan här debatt. Men om man icke gör det, blir man utsatt för beskyllningen, att man blivit slagen till marken av motståndarnas argument, d. v. s. att man icke kan försvara sig.

Från den utgångspunkten skall jag bedja att få säga några ord med anledning av vad mina ärade motståndare, anhängarna av utskottets ståndpunkt, yttrat därom, att här icke skulle råda god överensstämmelse mellan den ståndpunkt, vi i denna fråga intagit, och det yrkande, som framställts i motionens kläm. Här står nämligen i klämman, att motionären yrkar, att det skall åstadkommas en skyndsam utredning, som skall resultera i »förslag till sådan ändrad lydelse av lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, att den omständigheten att nyttjanderättshavaren icke kan visa sig vara ägare till boningshuset icke må utgöra *ovillkorligt* hinder för nyttjanderättshavaren att lösa boningshus och mark». Under den formuleringen kunna hänföras även de fall, då jordägaren släppt till en del timmer till nyttjanderättshavarens hus och på grund därav äganderättsförhållandena äro osäkra. Det kan nämligen hända, att tillsläppandet av timmer i själva verket endast inneburit ett tillfälligt lån och icke avsetts skola för jordägaren konstituera äganderätt till någon del av huset. Motionen äsyftar emellertid även sådana fall, då det är ovisst, huruvida vederbörande ensittare även ur andra utgångspunkter äger huset eller icke. Motionen avser alltså båda dessa fall. Den går ut på en skrivelse med begäran om en allmän utredning av frågan.

Hela vår argumentering står alltså i god överensstämmelse med motionärens

yrkande. Motionen går ju ut på förtydligande lagstiftning både i det ena och det andra avseendet.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Magnusson i Skövde, att herr Magnusson mycket väl vet, att denna motion icke går in på den stora frågan, huruvida en person, som arrenderar jorden, men icke äger huset, och beträffande vilken det icke alls ens ifrågasättes, att han äger huset, skall få inlösa den jord, han arrenderar. Det är en fråga, som vi i sinom tid — antar jag — skola komma till, men *det* spörsmålet äro vi icke inne på i denna debatt. Det nu förevarande spörsmålet rör sådana ensittare, om vilka det åtminstone kan påstås, att det finnes skälig anledning antaga, att de äga huset, även om det icke kan bevisas på det stränga sätt, lagstiftningen kräver.

Så ligger frågan, och sådan är uppläggningsen av det problem, varmed vi nu sysselsätta oss. Vi befinna oss alltså, då vi diskutera denna motion, fortfarande på det rättsområde, som heter ensittarlagstiftningen, och vi skrida icke in på något *nytt* lagstiftningsområde, om vi gå in för att rösta för bifall till motionen.

Slutligen skulle jag vilja säga, att den omständigheten, att motionären, efter att ha skrivit en lång motivering, icke kommit till något yrkande, visst icke innebär, att motionären avstår från att göra något yrkande. Det händer ofta i ett utskott, att en motionär, som tillika är ledamot av utskottet, framlägger en lång motivering till förklaring av sin ståndpunkt, men icke bryr sig om att låta denna motivering utmynna i ett yrkande. Detta anses icke på något sätt hindra varken motionären eller dem, som ha samma uppfattning som han i den föreliggande frågan, att yrka bifall till motionen, och det skall jag nu också be att få göra i denna fråga.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Enligt min uppfattning har herr Hage icke läst rätt innantill, då han påstår, att motionen icke går in på frågan om rätt för arrendator i allmänhet att, vare sig han äger det hus, som står på den arrenderade fastigheten, eller icke, inlösa samma fastighet. Det må ju vara sant, att motionären vid frågans behandling i utskottet försökte skjuta undan detta spörsmål, men då bör man ju också av motionären, som är lagkarl, kunna fordra, att han vet vad han skriver, och av herr Hage, att han läser rätt innantill. Det står ju tydligt i motionens yrkande, att den omständigheten att nyttjanderättshavaren icke kan visa sig vara ägare till boningshuset, icke bör få utgöra hinder för hans lösningsrätt. Vad innebär detta, att disponera jorden utan att äga vare sig jorden eller huset, annat än ett vanligt arrende, en vanlig nyttjanderätt. Ett medgivande för ensittaren att under dylika förhållanden tillösa sig hus och mark skulle innebära, att man via ensittarlagen införde rätt för nyttjanderättshavare i allmänhet att inlösa under nyttjanderätt innehavda områden. Ingenting annat! Det var därför fullt befogat av mig att påpeka den omständigheten, att skola vi gå in för vad motionären här verkligen yrkat, då måste vi också knäcka frågan om rätt för nyttjanderättshavare i allmänhet att inlösa arrenderad jord.

Herr talman! Det kan förefalla överflödigt av mig att orda vidare i denna sak, men jag skall dock, med anledning av vad herr Fabian Månsson yttrade, bedja att få säga några ord. Herr Fabian Månsson sade, att jag är ung och kan komma att leva tillräckligt länge för att få vara med om den dagen, då det icke längre är lönt att resa något motstånd mot kravet på arrendators lösningsrätt till jorden. Han tillade, att det under nuvarande arbetslöshet vore orimligt, att en godsägare fick sitta med 20, 30, 40 arrendatorer under sig. Jag skall för det första bedja att få säga herr Månsson, att om vi leva så länge, som vi möjligen kunna påräkna eller en 20 à 30 år till, så tror jag, att vi skola kunna konstatera, att de godsägare i vårt land, som om en 20—30

Ang. rätt till inlösen i vissa fall av under nyttjanderätt upplåtet område.
(Forts.)

Ang. rätt till
inlösen i vissa
fall av under
nyttjanderätt
upplåtet
område.
(Forts.)

är ha 20—40 arrendatorer, äro synnerligen lätt räknade. Ty avlösningen av arrendejorden pågår för närvarande med synnerligen kraftig fart.

Men jag vill, då herr Månsson reellt, om också inte formellt, ville sätta likhetstecken mellan motionärens linje och en ståndpunkt, som innebär, att arrendatorer i allmänhet böra ha rätt friköpa arrendejord — jag skall bedja att privat få tala med honom om den saken senare — hemställa att till protokollet få antecknat, att, enligt min uppfattning, den omständigheten att utvecklingen går i den riktningen, att utarrenderad jord i allt större och större utsträckning friköpes, en utveckling, som i och för sig synes önskvärd, icke torde komma att medföra — och det ber jag få understryka — ökade arbetstillfällen, åtminstone icke i stort sett. Det är en felsyn, som man har på visst håll, då man tror att motsatsen kommer att inträffa, och denna oriktiga uppfattning är det, som jag, till den kraft och verkan det hava kan, här velat vederlägga.

Innan jag slutar, skall jag bedja att ännu en gång få betona, att jag anser, att om det yrkande, som här framställts om bifall till herr Luterkortors motion, skulle vinna hos riksdagen, skulle därigenom åstadkommas en utsträckning av lösningsrätten till arrenderad jord i allmänhet, och en sådan utsträckning tror jag icke riksdagens andra kammare i närvarande stund på den utredning, som här föreligger, är beredd att gå in för.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Därvid yttrade:

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
anslag till
kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det föreliggande förslaget avser, att man från anslaget till oförutsedda utgifter skall överföra ett belopp av 50,000 kronor till femte huvudtitelns kommittéanslag. Jag kan icke underlåta att uttala min förvåning över att regeringen föreslagit och utskottet tillstyrkt en sådan användning av anslaget till oförutsedda utgifter. Sistnämnda anslag har alltid använts endast vid trängande behov eller då man icke kunnat finna annan lämplig utväg att ställa medel till förfogande för visst ändamål. Att anslaget anlitas som förstärkningsanslag till ett ordinarie anslag, det är

en ovanlig åtgärd, som måste väcka starka betänkligheter. Motiveringen för denna åtgärd är nu, att femte huvudtitelns kommittéanslag visat sig otillräckligt och att pågående utredningar därför icke skulle kunna fullföljas. Dessutom har som ett särskilt skäl anförts, att man önskade igångsätta en undersökning om arbetslöshetens orsaker och medlen för dess bekämpande. Jag kan icke finna de anförda skälen tillräckliga för att motivera en så ovanlig åtgärd. Det bör åligga vederbörande departementschef att vaka däröver, att reservationsanslagen icke så ansträngas, att man plötsligt befinner sig i den situationen, att man måste räkna med möjligheten att icke kunna fullfölja de ändamål anslaget avser.

Beträffande den nu särskilt förordade utredningen om arbetslöshetens orsaker och medlen för dess bekämpande måste jag uttala den uppfattningen, att denna utredning utan våda borde kunna anstå, till dess att femte huvudtitelns ordinarie anslag lämnade tillgång för dess utförande. När jag uttalar den meningen, så är det från den utgångspunkten, att jag anser, att denna nya utredning under inga omständigheter bör sammankopplas med den pågående utredningen om arbetslöshetsförsäkring. Arbetslöshetskommittén ha själva föreslagit denna undersökning. Jag skall inte inlåta mig på spekulationer, som kunde knytas till det program, som har framlagts i den promemoria, vilken åtföljde sakkunnigas inlägga till regeringen. Men det är min uppfattning, att skall en undersökning läggas efter de grunderna, som angivas i promemorian, så kommer den undersökningen att pågå under många och långa år utan att ändå kunna i nämnvärd grad bidraga till en belysning av ärendet, som lämnar möjligheter att komma till rätta med det onda arbetslösheten utgör.

Men eftersom denna undersökning tydligen skall komma till stånd, har jag velat begagna tillfället att understryka, att undersökningen icke får hindra ett framläggande så snart som möjligt av förslag rörande arbetslöshetsförsäkring. Jag anser nämligen icke, att de båda utredningarna äro beroende av varandra, ty även om man skulle våga hoppas, att den nya undersökningen gäve uppslag till ett sådant bekämpande av arbetslösheten, att denna kunde i avsevärd grad minskas, så tror säkerligen ingen, att man kan komma så långt fram, att man avskaffar arbetslösheten. Och så länge arbetslöshet råder och arbetslösa finnas, kvarstå också kraven på åtgärder från det allmännas sida, och dessa krav tillgodoses enligt mitt förmenande bäst genom en rationell arbetslöshetsförsäkring.

Jag hoppas det är herr socialministerns avsikt att, när han lämnar direktiv för den nya undersökningen, inskräpa, att denna undersökning icke får vara hinderlig för fullföljandet av arbetet med arbetslöshetsförsäkringen och icke får försena framläggandet av förslag i detta hänseende. Det vore mig mycket kärt, om herr socialministern ville bekräfta — vilket jag har anledning tro, att han kommer att göra, att döma av ett uttryck i propositionen — att denna min åsikt sammanfaller med hans egen uppfattning.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Jag tvekar icke att instämma med herr Hansson i den meningen, att den nya undersökning, varom här är fråga och som statsutskottet nu enhälligt tillstyrkt, bör läggas så, att den icke fördröjer den redan igångsatta utredningen rörande försäkring mot arbetslöshet och åtgärder till lindring av dess verkningar.

De sakkunniga, som äro tillsatta för utredning angående arbetslöshetsförsäkring, ha under sitt arbete gång på gång funnit sig nödsakade att också inlåta sig på frågor om själva arbetslöshetens art, dess orsaker och medlen att för framtiden förekomma densamma, i den mån detta låter sig göra, och de ha då funnit, att om de skulle taga sistnämnda uppgifter grundligt, så skulle

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
anslag till
kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.
(Forts.)

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
anslag till
kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.
(Forts.)

ett sådant arbete helt säkert fördröja slutförandet av den uppgift de från början fått sig ålagd. Det är därför, som arbetslöshetssakkunniga — enhälligt för övrigt — hemställt hos mig om initiativ till anordnande av denna undersökning rörande arbetslöshetens art och orsaker.

Jag är övertygad om att bakom denna framställning från arbetslöshetssakkunniga icke ligger någon som helst tanke på att den nya undersökningen skulle behöva inverka fördröjande eller förryckande på deras arbete. Jag föreställer mig också, att det mycket väl låter sig göra, att den nya i viss mån parallella undersökningen kan ordnas så, att den icke fördröjer arbetet för de sakkunniga, även om det är alldeles givet, att den nya undersökningen icke kan tänkas bli slutförd inom samma tid, som erfordras för att arbetslöshetssakkunniga skola kunna slutföra sin uppgift. En sådan sak som att lägga upp arbetslöshetens stora problem, undersöka dess orsaker och uttänka lämpliga åtgärder för att förekomma dess utvidgande i framtiden låter sig nog icke verkställa på ett år. Men, såsom redan framhållits i de sakkunnigas uttalande, låter det sig väl göra att från den stora uppgiften avskilja frågan om den nu aktuella arbetslösheten och medlen att bekämpa densamma.

Det är också min mening att, i händelse det nu begärda anslaget beviljas av riksdagen, hos Kungl. Maj:t hemställa om sådana direktiv för den nya undersökningen, att man först skulle taga itu med den speciella uppgift, som avser den nu aktuella arbetslösheten; och jag tror, att om så sker, borde det nya utredningsarbetet i det avseendet kunna bli till gagn och till stöd för arbetslöshetssakkunniga vid fullföljandet av deras arbete.

Herr **Bernström**: Herr talman, mina herrar! Jag kan inte underlåta att med anledning av de båda föregående talarnas anföranden säga några ord.

Det är alldeles riktigt, som herr statsrådet nyss nämnde, att det bakom sakkunnigas enhälliga framställning till Kungl. Maj:t om igångsättande av denna nya utredning icke ligger någon önskan att fördröja det utredningsarbete de fått sig anförtrött. Men under utredningens gång har det blivit allt mer och mer tydligt, att ett slutförande av den första utredningen ovillkorligen fordrar, för att utredningens resultat skall kunna tillmätas det värde man fordrar av en sådan utredning, att även själva orsakerna till arbetslösheten närmare belysas. Detta är nödvändigt icke minst ur den synpunkten, att om man går att föreslå åtgärder för att bekämpa arbetslöshetens yttringar, så måste man också veta, om och i vilken utsträckning dessa åtgärder kunna ha inflytande på arbetslösheten själv. Följden är icke blott att osäkerheten beträffande denna senare utrednings resultat kan ha en fördröjande inverkan på den första utredningen, utan också att det är omöjligt att dekretera att den första utredningen skall slutföras utan hänsyn till den nu ifrågasatta. Det finnes ett samband mellan dessa båda utredningar, som man icke får förbise, och att slutföra den första utredningen alldeles fristående från den andra, skulle vara minst sagt obetänksamt.

Herr **Vennerström**: Herr talman! Då herr socialministern är här närvarande, tager jag mig friheten att liksom herr Hansson rikta en fråga till herr statsrådet.

I sin nuvarande proposition har herr statsrådet Pettersson anført en del olika sakkunnigutredningar, som i brist på tillgångar måst avbrytas, och bland dessa återfinnas de s. k. tandvårdssakkunniga. Om jag icke är fel underrettad, hava dessa sakkunniga efter två och ett halvt års arbete i det närmaste slutfört sina utredningar och ha nu sina förslag så gott som fullständigt färdiga. Det har varit en mycket billig utredning; den har mig veter-

ligt tills dato endast kostat 15,000 à 16,000 kronor, och den skulle kunna fullfölja sitt arbete för den relativt billiga — för vanliga kungliga kommittéer otroligt billiga — kostnaden av endast 20,000 kronor. Det hade ju varit av värde, om dessa sakkunniga fått fullborda utredningen på en enda gång, helst det är fråga om så relativt ringa utgifter för statsverket, men när nu Kungl. Maj:t nödgats uppskjuta utredningen från och med den 21 februari, så är ju åt den saken ingenting att göra.

Jag ber dock att få vädja till herr statsrådet, om icke, därest dessa penningmedel nu beviljas och herr statsrådet alltså får mera tillgångar, han då ville omedelbart föranstalta om att dessa sakkunniga få upptaga utredningen på nytt, så att förslag i ämnet kan föreligga i så god tid, att frågan kan föreläggas riksdagen redan nästkommande år.

*Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
anslag till
kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.*

(Forts.)

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att få tacka herr socialministern för hans svar på min fråga, men jag måste tillägga, att jag skulle varit mera tacksam, om svaret varit bestämdare.

Det anförande, som sedan hölls av herr Bernström, ger vid handen, att det i varje fall på vissa håll finnes spekulationer, som synas gå ut på att denna nya och mycket omfattande utredning rörande arbetslöshetens orsaker och karaktär samt medlen för dess bekämpande skall kunna bli ett medel att draga ut på tiden med framläggande av förslag rörande arbetslöshetsförsäkring. Jag har ingen anledning att tro, att den uppfattningen på något sätt har stöd hos regeringen, men då den uppfattningen nu kommit till synes, så är det så mycket viktigare, att saken uppmärksammas.

Regeringen har ett tillfälle att, när de nya sakkunniga tillsätts, genom sina direktiv förhindra, att den nya utredningen blir ett sådant medel att hindra ett framläggande så snart som möjligt av förslag till arbetslöshetsförsäkring.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! I anledning av herr Vennerströms yttrande vill jag meddela, att jag, innan den i propositionen omförmälda åtgärden vidtogs, talade med ordföranden för de s. k. tandvårdssakkunniga, och vid det samtalet blev det klart, att även om denna beredning skulle nödgas göra ett uppehåll med sitt arbete en tid framåt, så hade man dock anledning vänta, att den skulle bli klar med sitt utlåtande i så god tid, att förslag i anledning därav skulle kunna framläggas för nästa riksdag. Om det nu begärda anslaget, såsom jag hoppas, av riksdagen beviljas, så är det ju möjligt, att man kunde låta denna utredning träda i verksamhet något tidigare, än som förut varit tänkt, för att ytterligare säkerställa det önskade resultatet i detta hänseende.

Herr Hansson yttrade någon missbelåtenhet över att icke mitt svar var så bestämt, som han skulle önskat. Jag vill då säga honom, att det är omöjligt att i närvarande stund, då man står i begrepp att utreda en stor och viktig samhällsfråga, med någon slags bestämdhet förutsäga, vad denna utredning skall komma till för resultat, hur lång tid utredningsarbetet skall kräva och vilka verkningar detta arbete skall kunna få på andra utredningar. Att förutsäga något sådant, det fränsäger jag mig alldeles bestämt förmågan att kunna göra.

Herr **Hagman**: Herr talman! Efter de synpunkter, som nyss anförts av herr Bernström, känner man redan nu, och det torde i sinom tid komma att visa sig, att man kommer att göra gällande att det existerar ett intimt sammanhang mellan dessa båda utredningar. För min del kan jag icke finna det

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
anslag till
kommittéer
och utred-
ningar genom
sakkunniga.
(Forts.)

rimligt, att man sammankopplar dessa båda uppgifter med varandra. Därest detta skulle bli fallet, måste det i varje fall te sig högst besynnerligt, om man ser tillbaka på behandlingen av dessa frågor i vårt land.

Allt sedan 1915 ha vi haft kommittéer och delegationer tillsatta för verkställande av utredning och framläggande av förslag till åtgärder för att hjälpa dem, som drabbas av oförvårdad arbetslöshet, och nog vore det väl märkvärdigt, om det skulle kunna sägas, att hittills ha vi faktiskt glömt bort vad man nu kallar själva huvudproblemet, nämligen att avskaffa arbetslöshetens orsaker. Det var ju dock så, att den s. k. socialförsäkringskommittén, som tillsattes den 31 december 1915 och som fick sig samma spörsmål förelagt, som nu 1926 års arbetslöshetssakkunniga ha hand om, under åren 1920, 1921 och 1922 sysselsatte sig med spörsmålet om åtgärder för att bekämpa verkningarna av arbetslösheten. Det måste då, jag upprepar det ännu en gång, te sig egendomligt om man skulle ha förbisett, att det fanns ett annat och närmare till hands liggande problem, genom vars lösning man skulle kunna avhjälpa det onda, nämligen problemet att avskaffa arbetslöshetens orsaker.

Då vi nu i den föreliggande propositionen och i statsutskottets utlåtande få veta, att beviljandet av 50,000 kronor till förstärkning av kommittéanslaget under denna huvudtitel innebär, att denna undersökning om arbetslöshetens orsaker kommer att, på sätt 1926 års sakkunniga hemställt, igångsättas, så tror jag, att det vid detta tillfälle bör sägas ifrån, att ett dylikt sammanhang, varom jag förut talat, icke får eller bör ifrågakomma, eftersom arbetslöshetsproblemet tidigare icke ansetts behöva betraktas på det sättet. Vi veta ju fullkomligt säkert, och det har även i dag från annat håll betonats, att hur intressant resultatet av detta sista utredningsarbete kan komma att bli, så kommer i varje fall arbetslöshetsförsäkringsproblemet alltjämt att föreligga, och alltjämt kommer kravet på vidtagande av åtgärder mot arbetslöshetens verkningar att stå kvar, då arbetslösheten under nuvarande industriella produktionsförhållanden ej kan avskaffas.

Jag måste därför för min del på det varmaste understryka den vädjan, som här riktats till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att det måtte skarpt markeras i direktiven för de nya sakkunniga, då dessa tillsättas, att något dylikt samband mellan dessa båda utredningar, innebärande att förslag från 1926 års arbetslöshetssakkunniga skall till ingen åtgärd föranleda förrän även denna nu planerade utredningskommittés arbete föreligger, icke avses att göras gällande, utan att det nya utredningsarbetet bör så bedrivas att det delvis föreligger färdigt till utgången av innevarande år.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Det pågår ju i pressen en livlig diskussion om en viss regeringsproposition och vad som menas med dess innehåll. Jag tror icke, att metoden att yttra sig så vagt och obestämt som möjligt i längden är en nyttig metod, och jag tror, att ett besked från regeringshåll vinner på att vara så bestämt som möjligt. Jag kan icke begära av herr socialministern, att han här skall skissera de direktiv, som han ämnar lämna för den nya utredningen, men jag kan begära att få veta, om man inom regeringen övervägt en så grundläggande synpunkt som den, huruvida en utredning om arbetslöshetens orsaker nödvändigtvis har ett sådant samband med en utredning om arbetslöshetsförsäkring, att den senare därigenom kan fördröjas.

Herr socialministerns senaste yttrande var i viss mån obestämdare än hans första. Jag förmodar, att om en sådan utredning om arbetslöshetens orsaker skall igångsättas, man också har intresse av att bland de sakkunniga få även representanter för den arbetarklass, som hårdast drabbas av arbetslösheten. Jag tror mig då kunna säga, att man från det hållet icke kommer att med-

verka till en åtgärd, som kan tänkas bli ett medel att försinka utredningen om arbetslöshetsförsäkringen.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag måste säga, att jag är mycket förvånad över det sätt, varpå man här lagt den framställning, som man i förevarande fall riktat till regeringsbanken. Jag finner det icke så förvånande, att herr Hansson önskar, att arbetet med arbetslöshetsförsäkringen icke må fördröjas genom den utredning, som nu ifrågasättes. Men jag vill med anledning av hans kritiska erinringar mot socialministern erinra därom, att det inte är den nuvarande regeringen, som på något sätt sökt stimulera fram hemställan om en utredning av den art, som arbetslöshetssakkunniga inkommit med. Dessa sakkunniga, som ju tillsattes av den föregående regeringen, ha själva, utan någon som helst påverkan i det avseendet från regeringens sida, begärt att denna utredning skulle igångsättas, och syftet därmed är tydligt angivet, nämligen att i den mån det är möjligt, medan de båda parallella utredningarna pågå, det ena området skall kunna belysas av utredningen från det andra. Däri bör väl heller icke ligga någon som helst olägenhet.

Denna arbetslöshetssakkunnigas hemställan om den nu ifrågasatta utredningen mottogs av pressen på alla håll, föreföll det mig, med synnerligt intresse. Regeringen har skyndsammast möjligt sökt realisera syftet med utredningskravet från de sakkunniga. Det synes mig då icke finnas någon anledning att anse, att icke regeringen i detta hänseende förfarit i alla avseenden just vid ärendets behandling.

Fru **Vessman**: Herr talman! Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang uttala, vilken förvåning jag erfor, då det i pressen blev synligt, att kommittén för utredning av frågan om moderskapsförsäkring för kvinnor, anställda i industriens tjänst, också nödgats avbryta sin verksamhet. Alla veta vi ju, att denna fråga är av mycket stor betydelse och att kvinnorna under många år väntat på dess lösning. Det är i själva verket en fråga, som man ansett bort hava blivit löst för länge sedan, då man ju vet, att kvinnorna sedan 1912 varit i den ställningen att de, när vissa omständigheter varit för handen, blivit förbjudna att arbeta men likväl icke blivit kompenserade med något ekonomiskt vederlag. Jag vill i alla fall hoppas, att detta avbrytande av utredningen icke skall ytterligare försena möjligheten att få ett lagförslag inom rimlig tid framlagt ty, som sagt, det är ju på tiden, att vi få denna fråga löst.

Jag ämnar icke nu säga någonting ytterligare härom, men jag har icke kunnat underlåta att vid detta tillfälle verkligen giva till känna, att många kvinnor känt sig förvånade över, att även denna kommitté skulle behöva avbryta sitt arbete och därigenom äventyra möjligheten, att ett lagförslag i frågan kommer på kammarens bord till nästa riksdag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Till behandling upptogs härefter första lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om återinförande i lagen med vissa bestämmelser rörande hyra av föreskrifter angående påföljder vid oskäliga hyresanspråk.

Ang. förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

(Forts.)

Ang. ändring i hyreslagen.

Ang. ändring
i hyreslagen.
(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 68, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Hage* hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta, att i lagen med vissa bestämmelser rörande hyra den 10 mars 1923 skulle — helst dock med uteslutande av andra stycket i paragrafen — åter införas en § 10 av följande lydelse:

Den, som vid uthyrning av lägenhet, möblerad eller omöblerad, eller vid överlåtelse av hyresrätt till sådan lägenhet tager eller för sig eller annan betingar vederlag, av vad slag det vara må, som enligt vad han insett eller bort inse, är uppenbart oskäligt, straffas med böter fr. o. m. tjugufem t. o. m. tiotusen kronor eller med fängelse i högst ett år. Såsom uthyrning av lägenhet skall anses även upplåtande eller överlåtande av delägarerätt i fastighet eller i bolag eller förening, som äger fastighet, när avtalets syfte uppenbarligen är att vinna eller bevara tillgång till lägenhet.

Vad i första stycket stadgas äge dock ej tillämpning, där av omständigheterna framgår, att sådant förfarande, som där beskrives, icke inneburit utnyttjande av annan persons trångmål med avseende å möjligheten att vinna eller bevara tillgång till en efter hans förhållanden nödig lägenhet.

Fälles någon till straff för brott, som i denna paragraf sägs, må domstolen, efter ty skäligt finnes, kunna förpliktiga gärningsmannen att utgiva, helt eller delvis, värdet av taget eller avtalat vederlag.

Denna lag träder i kraft den — — —

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herr *Klefbeck* och fru *Östlund*, vilka yrkat, att utskottet skulle tillstyrka riksdagen att för sin del besluta, att i lagen med vissa bestämmelser rörande hyra den 10 mars 1923 skulle återinföras dess förutvarande 10 §.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Fru Östlund: Herr talman! Ärade kammarledamöter! Då jag varit med om den reservation, som är fogad till utskottets betänkande, vill jag med några ord förklara, varför jag ansett mig böra framföra en annan mening än den mycket stora majoriteten inom utskottet.

Jag kan icke dela den uppfattningen, att lagen har haft ringa inverkan eller att den har visat sig obehövlig. Att icke så många åtal behövt väckas, bevisar snarare just vad reservanterna anföra, nämligen att ifrågavarande paragraf haft en förebyggande verkan, likaväl som detta förhållande kanske också bevisar, att människor, när det gäller att bevara sina hem, gärna äro färdiga och villiga att offra snart sagt hur mycket som helst t. o. m. många gånger över sin förmåga. Och även om det kan bevisas att förhållandena på bostadsmarknaden icke äro så svåra nu som under kristiden, är det långt ifrån så ljust, som man kan frestas att tro, när man ser hela nya kvarter av bostadshus resas upp. Ty när det gäller dessa nya byggnader, äro hyresprisen oöverkomliga för stora grupper av smålägenhetsökande, och de omflyttningar, som man har räknat med, ske oftare från de gammalmodiga, större våningarna till dessa mindre men moderna lägenheter, och detta gör, att en stor del människor lika fåfängt söka efter en lägenhet till rimligt pris nu, som då denna paragraf 10 i hyreslagen tillkom. Så länge som det finnes människor, som så att säga med ljus och lykta söka efter en lägenhet att bebo, så länge finnes det ock människor, som äro färdiga att utnyttja de bostadssökandes nödläge.

Jag kan mycket väl tänka mig, att någon svarar, att ingenting särskilt har inträffat, som gör det nödvändigt att återinföra § 10 i hyreslagen, samt att det

kan hava sina svårigheter att åter införa denna paragraf, sedan den en gång har fått falla. Det är emellertid just med hänsyn härtill, som motionären framhåller, att det för dem, som det här gäller att skydda, icke behöver bliva något avbrott i lagens giltighet — lagen gällde ju ännu vid föregående hyresavtals ingående — ock skulle kunna utfärdas i år så tidigt, att den vore färdig att träda i tillämpning, då hyresavtalen åter skola förnyas. Det är denna möjlighet, som kanske till och med varit det starkaste skälet varför jag icke ansett det alldeles hopplöst att i en reservation instämma med motionären.

Då jag således i denna fråga har samma uppfattning, som uttryckts i motionen, har jag särskilt velat understryka, vad motionären anför, nämligen att om de till den 30 september 1926 gällande hyresockerbestämmelserna borde återinföras, detta i så fall skulle ske »till dess en ny socialt betonad hyreslagstiftning efter verkställd utredning må kunna träda i kraft». Då jag således här talat för att § 10 åter skulle införas i hyreslagen, avser jag icke därmed, att vi i all oändlighet skola behålla denna lag, utan det är min förhoppning, att vi snarast möjligt må med bibehållen trygghet kunna få avstå från densamma, när den nya hyreslagstiftningen blir verklighet.

Det är med stöd av dess synpunkter, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Carlson** i Mölndal: Herr talman! Ja, det är naturligtvis litet förvånansvärt åtminstone för vissa av mina partikamrater, att det under detta utlåtande från första lagutskottet endast finnes en reservant ifrån andra kammaren, nämligen fru Östlund. Jag är naturligtvis gärna villig medgiva att den s. k. ockerlagen, som var tillfogad lagen mot oskäligen hyresstegring, har haft en viss uppgift att fylla under kristiden, även om lagen, som herrarna finna av utskottets ganska omfattande utlåtande, endast har kommit i tillämpning i några ytterst få fall. Summa summarum ha endast tvenne åtal blivit avdömda i enlighet med ockerlagen. Nu förhåller det sig också så, som tydligt framgår av utskottets utlåtande, att bostadsproduktionen i våra olika städer undergått en mycket stark stegring under de senaste åren. Denna stegring finnes också uttryckt i siffror. I städer med över 10,000 invånare var bostadsproduktionen år 1925 15 % större än under år 1924 och 40 % större än under år 1913. Jag har ju heller icke kunnat undgå att influeras av det förhållandet, att man i höstas inom byggnadsarbetarkretsar i Göteborg var av den uppfattningen, att en sådan bostadsproduktion, som för närvarande pågår i Göteborg, icke varit tillfinnandes sedan en mycket lång tid tillbaka. Allt detta gör naturligtvis att ockerlagen icke *nu* kan anses få en sådan uppgift att fylla, som den möjligen har haft under den svåraste bostadsbristen under kristiden.

Nu förhåller det sig ju också på det sättet, att drätselkammarna i de respektive städerna under de gångna krisåren fastställt en viss normalhyra, som icke kan anses tangera gränserna för ockerlagen och för Stockholms vidkommande är denna hyra fastställd till 1,400 kronor för ett rum och kök. Ett sådant hyresbelopp kan icke anses tangera ockergränsen, och liknande fastställelser av maximihyror, ehuru naturligtvis med lägre siffror, har skett i våra övriga större städer.

Det har, som sagt, under den gångna tiden ställts tvenne åtal enligt hyresockerlagen. I det ena fallet blev en fastighetsägare ådömd att böta 25 kronor, därför att han hade betingat sig en årshyra av 600 kronor för ett rum och kök och i ett annat fall blev vederbörande ådömd en bötessumma av 300 kronor jämte ett skadestånd av 300 kronor. I detta senare fall gällde det en årshyra av 1,600 kronor för tre rum och kök. Länsstyrelsen i Göteborgs- och Bohuslän säger, att det i en av länets städer — och det har nog i stor utsträckning för-

Ang. ändring
i hyreslagen.
(Forts.)

Ang. ändring
i hyreslagen.
(Forts.)

hållit sig på liknande sätt i andra län — ha tre anmälningar gjorts till åtal på grund av ockerlagens bestämmelser, men att det vid den verkställda utredningen visat sig, att ockerlagen icke kunnat tillämpas med det resultatet att åtal ej blivit väckta. Nu förhåller det sig ju dessutom, som utskottet framhåller i sitt utlåtande, på det sättet, att denna fråga om ockerbestämmelserna är föremål för en utredning, som för närvarande pågår. Första lagutskottet har tidigare hänvisat till denna pågående utredning och gör så även i detta sitt utlåtande och förmodar att om det finnes anledning till införandet av ockerbestämmelser i den nya hyreslagen, som man väntar på, de i frågan framförda synpunkterna nog komme att vinna beaktande av regeringen.

Med hänsyn till vad jag här har anfört, ber jag att med denna lilla deklARATION, varför icke jag eller de övriga socialdemokratiska ledamöterna av utskottet med nämnda undantag reserverat oss i detta fall, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Östlund: Herr talman! Jag gjorde mig skyldig till en felsägning i mitt förra yttrande, då jag yrkade bifall till motionen. Jag ber härmed att få rätta detta misstag och i stället yrka bifall till reservationen.

Herr Hage: Herr talman! Först skall jag be att få konstatera, att elva länsstyrelser och trettioen magistrater och stadsstyrelser ställt sig till vänster om herr Carlson i Mölndal, d. v. s. intagit en ståndpunkt i denna fråga, som inneburit, att de ej gått mot införandet av en hyresockerbestämmelse i den ifrågavarande lagen. Jag måste säga, att det från mina utgångspunkter är ett ganska betecknande och tråkigt förhållande.

Sedan skall jag be att få säga några ord med anledning av vad herr Carlson i Mölndal yttrade om det myckna bostadsbyggandet. Det är riktigt, att det har varit ett mycket livligt bostadsbyggande i en hel del samhällen. Men trots detta var det — såsom socialstyrelsen påpekar i en utredning, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 107 om anslag till bostadsbyggande — så, att det i fråga om *smälägenheter* under år 1926 var knapp tillgång i 16 av 36 *större* städer men otillräcklig tillgång i 13 städer, och av 71 *mindre* städer förefanns det, när det gällde samma slags lägenheter, knapp bostadstillgång i 15 och otillräcklig bostadstillgång i 3 städer. Man kan alltså bestämt göra gällande, att dessa siffror visa på det faktiska förhållandet, att vi ännu icke ha bemästrat den viktiga fråga, som heter frågan om bostadstillgången, och att det fortfarande existerar svåra förhållanden på detta område.

Sedan skulle jag för övrigt vilja säga, att det ju här är fråga om ett mycket *moderat* förslag. Var och en av kammarens ledamöter måste giva mig rätt i detta påstående. Det är icke t. ex. fråga om att komma åt personer, som betingat sig höga hyror på grund av att produktionskostnaderna för husen äro höga. Faktiskt äro ju produktionskostnaderna för hus fortfarande mycket stora, så att vederbörande måste betinga sig någorlunda höga hyror. Icke heller är det fråga om att komma åt personer, som av den anledningen fastställt hyror i överkant, utan här är det fråga om att komma åt det *rena ockret*, d. v. s. komma åt personer, som taga sådana orimliga hyror, att de måste hemfalla under ockerbegreppet. Nu måste man väl säga, att sådana personer, som göra sig skyldiga till ocker på detta område, icke äro några samhällsmedborgare, som vi på något sätt ha anledning att skydda eller taga någon hänsyn till. Vi veta ju, mina damer och herrar, att det på ett visst område, när det gäller att låna ut pengar, finnes ockerbestämmelser. Det är därför knappast riktigt, då man säger — socialstyrelsen säger det på något ställe, och det antydes något litet här i utredningen — att man, om man inför en bestämmelse om hyresocker, riktar en ockerbestämmelse mot en särskild grupp

av medborgare, något som, menar man, skulle vara orättvist, då en sådan ockerbestämmelse icke finnes, när det gäller andra medborgare, som på något sätt äro sysselsatta med affärsverksamhet eller dylikt. Men vi ha ju redan gått in för den principen, vi ha ju slagit fast principen i vår lag. I vår strafflagstiftning ha vi ju bestämmelser, som ju äro tillämpliga på personer, som låna ut pengar mot så hög ränta, att det kan betraktas såsom ocker. Om vi alltså gå in för denna princip även i fortsättningen på hyreslagstiftningens område, när det gäller fall, som äro mera onormala, så äro vi ju inne på en lagstiftning, som vi i princip förut ha slagit in på, när det gäller ett annat område. Det är någonting, som särskilt bör beaktas i detta sammanhang, när man från den andra sidan försöker göra gällande, att man här söker komma med en alldeles ny princip i vår strafflagstiftning.

Så är det ytterligare några anmärkningar, som jag skulle vilja göra. Jag vill tillägga, att det visserligen är sant, att den ockerlagstiftning på detta område, som har existerat, har kommit till användning i ett ganska ringa antal fall, men å andra sidan intygas från en massa myndigheter, som känna till förhållandena, att tillvaron av denna ockerlagstiftning haft mycket stor *förebyggande* verkan. Jag vill särskilt erinra därom, att det, i fråga om uthyrning av butiker, har påvisats, att man har tagit för sig hyror, som av den allmänna opinionen betraktats såsom ocker och detta med rätta.

Jag måste alltså säga, att jag icke har någon anledning att frångå min uppfattning i denna fråga. Jag skulle möjligen kunna ha nöjt mig med utskottets utlåtande, om utskottet endast hade hänvisat till det faktiska förhållandet, att det pågår en utredning i den här saken. Men det är att märka, att samtidigt, som utskottet påvisar detta, polemiserar utskottet mot tanken på att man skall ha en ockerlagstiftning. Det är något synnerligen egendomligt, att ett utskott, som hänvisar till att det här pågår en utredning om att man skall ha en lagstiftning av denna art, samtidigt polemiserar mot att vi skola gå in för en sådan lagstiftning. Det är precis, som om utskottet ville säga, att visserligen pågår en utredning i frågan, men när utredningsresultatet kommer fram, skola vi gå emot det förslag, som framlägges av dem, som syssla med denna utredning. Jag måste verkligen säga, att det är något synnerligen betänkligt, att ett utskottsutlåtande formas på detta sätt.

Jag ber alltså, herr talman, att från dessa mina utgångspunkter få yrka bifall till reservationen.

Herr Samuelsson: Herr talman! Det är kanske icke så mycket att tillägga till vad som redan har sagts i denna fråga, men på grund av att utskottet i år synes vara så enigt, när det gäller att taga ståndpunkt till denna fråga, kan jag för min del icke uraktlåta att likväl säga några ord.

Det är ju endast två reservanter i utskottet, och det synes, som om utskottets ledamöter från de olika partierna numera började anse, att detta spörsmål icke har den stora betydelse, som det trots allt har, särskilt då det gäller de större städerna. Vi ha motionerat och interPELLERAT, kan man säga, de allra senaste åren i detta spörsmål och framställt frågan: när har man att vänta förslag till denna sociala hyreslagstiftning. Det har icke hänt, vilken regering, som än har suttit vid makten, att man icke har svarat, att man tänkt sig, att man snart skall kunna lägga fram förslag till dylik lagstiftning, att utredningen snart är klar, och att det icke skall dröja så länge. Emellertid måste man säga, att det dröjer och synes dröja länge än. Nu har det gått så långt, att man icke ens vill vara med om att återinföra denna ockerlag, som dock trots allt har sitt berättigande.

Jag har icke alls blivit övertygad av den motivering, som utskottet har för sitt avslagsyrkande, fastän man har gjort en rätt så grundlig undersökning.

Ang. ändring
h yreslagen.
(Forts.)

Man har ju frågat snart sagt alla institutioner och myndigheter, som haft med saken att göra, och, märk väl, av dessa ha bara fem, d. v. s. en länsstyrelse och fyra magistrater och stadsstyrelser, gått på samma linje som utskottet, d. v. s. de hemställa om rent avstyrkande av förslaget till ockerlagens återinförande. Flertalet av dessa myndigheter anse icke behov föreligga för en dylik lag, men det har väl mest gällt myndigheter, som ha sin verksamhet på sådana platser, där det icke råder någon större bostadsbrist, såsom exempelvis i Stockholm, Göteborg och i ännu ett antal större städer. Man kan alltså säga, att det är endast fem av de hörda myndigheterna, som hemställt om rent avslag på förslaget om ett förnyande av hyresockerlagen. Och till dessa har nu också herr Carlson i Mölndal sällat sig.

Utskottet framhåller i sin motivering, att hyresockerlagen på den tid den fanns kom till mycket ringa användning, och även herr Carlson i Mölndal stödde sig i sitt anförande mycket starkt på detta förhållande. Men enligt mitt förmenande bevisar denna omständighet i stället, att man under den tid, då vi hade hyresockerlagen, i alla fall tog hänsyn till densamma, så att det var därför vi då inte hade så många fall, som vi kanske få nu, sedan lagen upphört att gälla.

Jag kan sålunda inte finna den motivering för avslag, utskottet förebragt, utslagsgivande, åtminstone för mitt vidkommande. Med tanke på att det måhända kommer att dröja ytterligare ett par år eller ännu längre, innan vi få den utlovade sociala hyreslagstiftningen, anser jag i stället, att riksdagen bör gå med på den reservation, som här avgivits.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Samuelsson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 192, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 och 41 §§ i stadgan om skjuts-väsendet den 22 juni 1911 (nr 63).

Denna proposition bordlades.

§ 12.

Herr talmannen gav nu på begäran ordet till fru **Thüring**, som anförde: *Interpellation.*
 Det klagas i våra dagar ganska mycket över ungdomens förvildning, dess sedeslöshet, dåliga moral, bristande nykterhet, dess brottslighet i tidiga år m. m. dylikt, vilket allt enligt mångas förmodanden pekar hän mot en degenerering av släktet i dess helhet. I hur stor utsträckning dessa klagomål ha fog för sig, och om ungdomen är sämre nu än förr, kan lämnas därhän i detta sammanhang, men blotta förefintligheten av dylika klagomål manar varje för ungdomens och släktets förbättring intresserad medborgare till arbete för att förebygga tendenserna till en urartning samt bota de eventuellt uppkomna skadorna. Villigt måste erkännas, att ett utomordentligt gott arbete utav dylik art numera utföres av såväl myndigheter som enskilda, och att ett av de starkast framträdande dragen i det nutida samhällslivet är den omsorg som nedlägges på höjandet av den allmänna folkhälsan och att å sunda banor leda rasens fysiska och moraliska utveckling.

Men även om allt erkännande skänkes det *botande* arbetet, blir dock helt naturligt på detta som på alla andra områden det *förebyggande* det viktigaste.

Huruvida på detta senare område alla till buds stående medel försökts, kan på vissa grunder ifrågasättas. Så framlades redan för 6 år sedan ett av sakkunniga utarbetat förslag till en rationell undervisning i sexualhygien vid landets undervisnings- och uppfostringsanstalter tillika med en vittgående upplysningsverksamhet i övrigt angående könssjukdomarnas natur och smittofarlighet, men i trots av ämnets vikt och de sakkunnigas starkt vägande skäl för behovet av en dylik undervisnings- och upplysningsverksamhet har ännu ingenting åtgjorts för att realisera de däri förordade åtgärderna.

Även om man inte har alltför stora förhoppningar på en dylik undervisnings möjligheter att förebygga den förmodade sedeslösheten bland ungdomen, böra dock inga medel lämnas oförsökta, när det gäller att skydda barnens och de ungas fysiska och moraliska hälsa samt ett uppammande och stärkande av ansvaret hos ungdomen för individens, rasens och samhällets förbättring.

För att möjliggöra ett bedömande av de föreslagna åtgärdernas räckvidd förtjäna några sätser ur de sakkunnigas sammanfattning av sitt arbete att här återges.

»Utgångspunkten för hela vår uppfattning av här föreliggande spörsmål är vår åsikt, att de sexuella frågorna böra, i likhet med andra viktiga undervisnings- och uppfostringsfrågor, såväl vid de ungas uppfostran som ock i det allmänna folkbildningsarbetet för vuxna erhålla en öppen och naturlig men alltid grannlaga och för de olika åldersstadierna särskilt lämpad behandling. Följaktligen bör undervisningen i sagda frågor för skolungdom meddelas i samband med annan skolundervisning. Den av oss föreslagna undervisningen, som vi benämna sexualundervisning, bör meddela kunskap både i sexuell hygien och om de smittosamma könssjukdomarna.

Sexualundervisningen bör:

1. avse varje man och kvinna;
2. dels såsom förberedande undervisning lämnas barnen såväl i hemmet under tiden före skolgångens början som under den första skoltiden, dels såsom egentlig sexualundervisning i skolan meddelas
 - a. ungdom i övergångsåldern (14 å 15 år),
 - b. i högre skolor kvarvarande ungdom (18 å 19 år):
3. genom fortsatt upplysningsverksamhet i den omfattning, som är möjlig, göras tillgänglig för varje vuxen man och kvinna.»

Såsom härav framgår, går de sakkunnigas förslag ut på, att varje svensk medborgare skall erhålla en vederhäftig, öppen och ärlig undervisning i ett

Interpellation. av släktets mest vitala spörsmål. Att en dylik undervisnings- och upplysningsverksamhet kan i sin mån utgöra ett medel i det moraliska livets höjande bör nog inte betvivlas.

(Forts.)

Över sagda betänkande fick skolöverstyrelsen i uppdrag att avgiva yttrande, ävensom att föranstalta om yttranden från olika undervisningsanstalter och institutioner. Resultatet härav förelåg färdigt för mer än ett par år tillbaka, utan att dock, som ovan framhållits, leda till något resultat. Senast spårade undertecknad detsamma i ecklesiastikdepartementet, där det väl förmodligen ännu ligger begravt.

I anslutning dels till vad jag här framhållit, dels till att vi stå inför en viss omläggning av vårt skolväsen, anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande spörsmål:

Har herr statsrådet för avsikt, att i anslutning till den sakkunnigeutredning angående undervisning i ämnet sexualhygien vid rikets undervisnings- och uppfostringsanstalter, som av skolöverstyrelsen m. fl. förordats, vidtaga de åtgärder, som erfordras för en dylik undervisnings genomförande?

Ifrågavarande framställning blev på begäran bordlagd.

§ 13.

Interpellation. Ordet lämnades vidare till herr **Almquist**, som yttrade: Herr talman! Jag får anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa följande spörsmål:

1) Kan man inom de ganska vida kretsar, som betrakta en lösning av Norrlands landsarkivfråga såsom ett icke blott för denna landsända, utan överhuvud för den nationella kulturvärden viktigt önskemål, räkna på att regeringen hyser ett verksamt intresse för denna fråga och, särskilt med tanke på att den så länge varit under utredning, snarast möjligt ämnar taga initiativ till en sådan lösning?

2) Om så är fallet, är herr statsrådet i tillfälle att meddela, hur regeringen i själva huvuddragen tänker sig lösningen, särskilt i vad angår den arkivtyp, som bör komma i fråga, och det ena eller andra arkivets förläggningssort?

Jag ber, herr talman, att med några ord få motivera dessa frågor.

I sammanhang med det till allt vidare kretsar trängande medvetandet om, hur angeläget det är, att samtiden vårdar minnena från det förflutna, har också arkivvärden fått en alltmer erkänd ställning såsom ett kulturintresse och ett statsintresse. Det kan till och med göras gällande, att arkivvärden innebär ett statsintresse i högre grad än bevarandet av våra fornlämningar eller värden av våra konstskatter eller vad det för övrigt vara må på detta område. Hela vårt rättsliv, statens likaväl som korporationers eller enskildas rättsanspåk, måste nämligen i högsta grad vara beroende av att tidigare rättsavgöranden med allt vad som ligger till grund för dessa äro säkert bevarade och relativt lätta att framleta i offentliga arkiv. De mindre lokala arkiv, som jag här tänker på, äro, så länge inte förhållandena blivit ordnade genom landsarkivsorganisations genomförande och en därmed följande effektiv inspektion, särskilt utsatta för tre allvarliga risker: fukt, brand och vanvård, eller bristande vård. I skydd av vanvård kan varjehanda skadegörelse, till och med rättgnagning förekomma. Råttorna, herr talman, ha nämligen alltid visat ett intresse för arkivalier, som under vissa tider varit långt mindre spritt bland människorna. De spela numera i detta avseende mindre roll än tidigare, men faran av att oersättliga arkivalier förstöras av eld eller fukt eller av oförstånd är i fråga om dessa arkiv långt ifrån avvärjd. Jag vill såsom exempel

erinna om att Skellefteå landsförsamlings arkiv härjades av eld år 1901 och Åre kyrkoarkiv år 1918 och att tillfälliga inspektioner avslöjat, att på sina håll allvarliga skador anstiftats av fukt. Interpellation.
(Forts.)

En tillfredsställande arkivvård har väsentligen två förutsättningar: lämpliga lokaler med nödiga tekniska anordningar och icke mindre en sakkunnig tillsyn, som också innebär, att arkivalierna i största möjliga utsträckning ordnas och förtecknas i enlighet med moderna principer. Men en sådan tillfredsställande arkivvård kan i regel inte ernås, utan att arkivalierna i viss mån centraliseras genom statens försorg, naturligtvis under beaktande av att man hos vederbörande myndighet lämnar kvar allt, som den behöver för sina lagliga förrättningar. En sådan centralisering är önskvärd också från den synpunkten, att den underlättar mödan för var och en, som vill forska eller överhuvud skaffa sig upplysningar om förhållanden, som icke blott röra den allra närmast liggande bygden. Den bör naturligtvis genomföras under noggrant beaktande, av de historiska förhållanden, som sedan gammalt har skapat vissa större, administrativt, kulturellt och ekonomiskt betingade geografiska enheter. Från den synpunkten har det exempelvis visat sig naturligt, att Västergötland, Bohuslän, Dal och Värmland ha blivit ett landsarkivområde för Västsverige med landsarkivet förlagt till Göteborg. Särskilt beaktande förtjänar naturligtvis frågan om arkivaliebeståndets storlek; icke varje landsända är från den synpunkten skickad att uppbära ett större, i landsarkivorganisationen ingående arkiv.

Det är ungefär sådana synpunkter, som ligga till grund för den i vårt land sedan år 1899 delvis genomförda landsarkivorganisationen. Denna organisation är i ett mycket viktigt avseende ofullbordad: Norrland har blivit ställt utanför med alla olägenheter, som därmed följa. Inte bara olägenheter, herr talman, utan risker, som redan lett till ödeläggelse och när som helst kunna leda till ytterligare ödeläggelse.

Statsmakterna ha visserligen ingalunda varit blinda för dessa risker och olägenheter eller för det önskemålet, att en organisation, som omfattar de södra delarna av riket, också måtte utsträckas till Norrland, eftersom det inte finnes minsta anledning att behandla denna vidsträckta landsända styvmoderligt i detta avseende. Men statsmakterna ha visat en märklig oförmåga att komma till en lösning av denna viktiga fråga, och Norrlandsintressena ha visat en märklig benägenhet att i detta fall uppträda splittrade mellan olika lokala önskemål, fastän de haft allt väsentligt att vinna av att uppträda såsom en samlad och målmedveten opinion.

Den centrala arkivvårdens målsmän, som helt naturligt utgått ifrån den förutsättningen, att landsarkivorganisationens utsträckning till Norrland skall ske under anslutning till de principer, som gälla för dess gestaltning i övriga delar av riket, ha länge förordat en sådan lösning av frågan, att Norrland finge ett landsarkiv, som borde förläggas till Östersund. Riksarkivet har i en framställning till Kungl. Maj:t, avgiven i slutet av förra året, så tillvida frångått denna ståndpunkt, som det på närmare angivna skäl har föreslagit, att landsarkivet måtte förläggas till Härnösand, medan Jämtlands län, såsom en avskild, naturligt och historiskt sammanhängande bygd med säregna traditioner och med ett rikt bestånd av arkivalier borde få dessa sammanförda till ett länsarkiv i Östersund. Riksarkivet har därvid betraktat den norrländska kustbygden såsom en lika naturligt sammanhörande enhet med naturlig medelpunkt i Härnösand. Samtidigt har emellertid riksarkivet betonat, att det ansett frågans lösning såsom själva huvudsaken, medan spörsmålet om arkivets respektive de båda arkivens förläggningsort till Härnösand eller Östersund vore att betrakta såsom av relativt underordnad vikt.

Beträffande formuleringen av mina frågor vill jag till sist framhålla, att

Interpellation. de utgå från den mycket rimliga förutsättningen, att mer än trettio års utredningsarbete har givit regeringen möjlighet att överskåda frågan, i allt vad (Forts.) själva huvudsaken och principerna angår, medan å andra sidan naturligtvis varjehanda finansiella och mer tekniska överväganden kunna påkalla ytterligare utredning i enlighet med regeringens intentioner.

Jämväl denna framställning bordlades.

§ 14.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*, nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 173, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § i förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m.;

herr *Thore*, nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, angående ersättningsbyggnad för flottan;

herrar *Jonsson* och *Laurén*, nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 135 innefattade förslag om pension åt förre städaren Axel Andersson;

herr *Petersson* i Lerbäcksbyn *m. fl.*, nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;

herr *Strindlund*, nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt m. m.; och

herr *Hage*, nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, med förslag till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån; och

nr 57, i anledning av väckt motion om understöd åt avlidne linjearbetaren vid Trollhätte kraftverk E. G. M. Larssons efterlämnade änka Anna Karolina Larsson, född Ullman.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Lantförsvaret, gjorda framställning i fråga om disponerande av medel för anskaffning av röntgenutrustning för Västernorrlands regementes sjukhus;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Lantförsvaret, gjorda framställning i fråga om anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av telegraffullmäktige m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 29, i anledning av väckt motion angående bevarande i svensk ägo av vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om införande av obligatorisk nöjes-skatt samt om avsättning av viss del därav till en fond för stödjande av musik, sång, föredrag och föreläsningar m. m.;

nr 17, i anledning av väckta motioner om förbud mot utminuterung av rus-drycker till den, som icke fyllt 25 år;

nr 18, i anledning av väckt motion om tull å förädlade träd av äpple, päron, plommon och körsbär; och

nr 19, i anledning av väckt motion om tullfrihet för kvicksilverhaltiga be-redningar för betning av utsäde;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för befattningshavare hos statens pensionsanstalt;

nr 26, i anledning av väckt motion om inrättande av ett riksbankens avdel-ningskontor i Hälsingborg; och

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om be-redande av pension åt extra skrivbiträdet Eva Maria Charlotta Lundgren;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsavtal m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar;

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dödande av förkommen handling m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 17, i anledning av väckt motion angående viss ändring i sjölagens bestä-melser om ersättning för överliggedagar;

nr 18, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 3 § i lagen om aktiebolag; och

nr 19, i anledning av väckt motion om åtgärder till skyddande av firmanamn, som tidigare använts av bolag eller ekonomisk förening; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 12, i anledning av väckt motion om utvidgad rätt till stamboksföring av svin;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kro-nan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal rörande överlåtelse till Ronneby stad av viss kronan tillhörig fastighet i nämnda stad;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kro-nans andel i soldattorpet för roten nr 4 vid Bodens kompani av Norrbottens re-gemente m. m.;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område tillhörande Bohusläns regementes övningsfält vid Uddevalla;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Bondkyrko socken av Uppsala län; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Adler</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 6 mars,
» <i>Öberg</i>	» 10 » » » 8 »
» <i>Johanson</i> i Hallagården	» 4 » » » 8 »
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 8 » » » 6 »
» <i>Mogård</i>	» 2 » » » 6 »
» <i>Herou</i>	» 10 » » » 6 »
» <i>Ödström</i>	» 4 » » » 8 » och
» förste vice talmannen <i>Hamilton</i>	» den 8 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 8 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 113, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar; och nr 114, med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m. Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 192, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 och 41 §§ i stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 (nr 63).

§ 4.

Vidare föredrogs fru *Thürings* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet få framställa spörsmål angående införande vid rikets undervisnings- och uppfostringsanstalter av undervisning i ämnet sexualhygien; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av herr *Almquists* likaledes å kammarens bord vilande anhållan att till herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet få framställa spörsmål angående Norrlands landsarkivfråga biföll kammaren jämväl denna anhållan.

§ 6.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 303 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 304 av herr *Thore*;

till bankoutskottet motionen nr 305 av herrar *Jönsson* och *Laurén*;

till konstitutionsutskottet motionen nr 306 av herr *Pettersson* i Lerbäckshyn *m. fl.*; samt

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 12.

till jordbruksutskottet motionerna:
nr 307 av herr *Strindlund*; och
nr 308 av herr *Hage*.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 26—29, bevillningsutskottets betänkanden nr 16—19, bankoutskottets utlåtanden nr 25—27, första lagutskottets utlåtanden nr 14—19 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 11—18.

§ 8.

Interpellation.

Herr talmannen gav härefter ordet till herr **Sjöström**, som anförde: Herr talman! Det torde väl få anses vara odisputabelt, att statens arbetslöshetskommission på sin tid tillsattes och tid efter annan av riksdagen fått sig tilldelat anslag för att densamma skulle vara kommunerna behjälplig att bära den börda, som påvilar samhället och som, lagd helt eller övervägande på kommunerna, ansetts skola bringa dessa i överkomliga ekonomiska svårigheter eller tvinga dem att överlämna arbetslöshetens offer åt deras öde. Det synes nu vara lika odisputabelt, att arbetslöshetskommissionen numera icke fyller denna sin uppgift, och att de kommuner, som inom sina gränser räkna ett avsevärt antal arbetslösa, stå inför valet antingen att låta dessa svälta och gå under eller ock att åtaga sig ruinerande utgifter för lokal arbetslöshetshjälp.

De klagomål, som riktats mot arbetslöshetskommissionen, äro av olika slag. För det första erbjudes statens hjälp, särskilt under den del av året, då arbetslösheten är störst, åt ett alltför ringa antal av de arbetslösa. Såsom exempel härpå kan anföras, att under december månad 1926 vore 24,700 arbetssökande anmälda och antalet av staten hjälpta var 3,259. Alltså, endast 13.1 procent av de hjälpsökande erhöilo hjälp av staten.

För det andra klagas, som det vill synas med stort fog, på såväl den arbetsförtjänst som de villkor i övrigt, som erbjudas de vid statens nödhjälpsarbeten anställda.

Som exempel på arbetsförtjänsten kan anföras följande. Två arbetslösa stenhuggare från Bohuslän blevo placerade vid en förläggning i Lillkyrka, Örebro län. Det hade ställts i utsikt att de, såsom varande yrkeskunniga med normal arbetsprestation, skulle kunna förtjäna cirka 3 kronor 70 öre per dag. Efter 14 dagars anställning hade de att utkvittera en arbetsförtjänst av 15 kronor per man, alltså 7 kronor 50 öre per vecka. De måste då sluta anställningen och försöka att taga sig tillbaka till hembygden, ty de ansågo sig ej kunna fortsätta detta hårda arbete, då arbetsförtjänsten ej ens räckte till att betala maten. Enligt cirkulär från kommissionen till de lokala arbetslöshets- och hjälpkommittéerna hava från och med innevarande år vidtagits en del åtgärder, som ytterligare medverka till att ställa dessa nödlidande människor i en ännu sämre belägenhet. Sålunda har den s. k. portionsersättningen, 30 öre per man och dag, indragits, varigenom den lilla förmånen, att arbetarna kunde anställa en kamrat att laga maten, numera måste betalas av deras knappa avlöningar. därest de vilja hava en på detta sätt ordnad mathållning. Även den s. k. regndagsersättningen har från årets början borttagits. Om sålunda väderleken gör det omöjligt att arbeta, blir det en ytterligare reducering av deras knappa inkomster. De båda ovannämnda arbetarna yttrade vid det samtal, som jag hade med dem: »Detta är ju en ren parodi på hjälp, och här skall man ändock utföra ett hårt arbete. Så illa behandlade kunna vi ej bli ens i vår egen fattiga kommun.»

Vid en väganläggning mellan Falerum och Harnäs var arbetsförtjänsten från 4 kronor och upp till 15 kronor per vecka, och maten kostade 10 kronor per vecka. Interpellation.
(Forts.)

Angående bostadsförhållandena kan man på åtskilliga platser med fullt fog beteckna dem såsom undermåliga. Väggarna äro ibland så tunna, att kylan går rätt igenom, och värmen försvinner, så snart spiseln slocknat. Lakan bestås icke, och filtarna uppgivas ej alltid vara torra.

Ur en rapport till arbetslöshetskommittén i Göteborg, daterad den 14 februari 1927, angående förhållandena i Skällås, Toared, Hult och Biskopstorp, kan citeras följande: »Vid förläggningarna i Skällås och Toared fanns endast ett lager tunna bräder i taket samt takpappen. Därigenom brytes den varma luften från rummet under tiden, som där eldas i plåtkaminerna, mot kylan utanför, med resultat att det uppstår fukt och rimfrost i taket, så snart man slutat elda. Takbräderna voro fullkomligt svarta och genompyrda av fukt, och när man då beräknar att det översta sängpartiet är knappast en meter från detta bristfälliga tak, förstår man, under vilka vidriga förhållanden människorna i dessa baracker nödgas leva. Vid en del sängar hade man spänt filter i taket för att undgå det värsta draget. Golven bestå av endast enkla bräder utan papp eller annat skydd mot golvdrag. Inga innanfönster finnas. För torkning av våta arbetskläder finnas inga anordningar utan dessa våta plagg få hänga på vägarna under natten, vilket bidrager till att göra lokalerna ännu mer fuktiga och ohälsosamma.»

Av innehållet i ovannämnda cirkulär från arbetslöshetskommissionen synes framgå, att kommissionen söker övervältra en allt större del av utgifterna för de arbetslösas sysselsättande vid statens nödhjulsarbeten på kommunerna, vilket medverkar till att en del hårt skattetyngda kommuner icke ha råd att anlita statens bistånd, då det gäller att skaffa de arbetslösa hjälp.

Såsom exempel härpå kan anföras, att Mölndals stads arbetslöshetskommitté för ett par veckor sedan erhöi 15 platser till förläggningar i Osby och Nösvala. Arbetslöshetskommittén hade emellertid inga medel till inkvarteringsavgifterna, varför kommittén hemställde till fattigvårdsstyrelsen, att denna måtte bestrida utgifterna för de uttagna arbetarnas inkvartering. Men fattigvårdsstyrelsen ansåg, att det under sådana omständigheter icke bleve dyrare för kommunen att behålla dem hemma och själv underhålla hela familjen, och styrelsen beslöt avslå kommitténs hemställan.

Dessa åtgärder av arbetslöshetskommissionen skola enligt cirkuläret, i den mån dispens ej medgives, vara gällande för innevarande år. De medföra för många kommuner det praktiska resultatet, att om platser för de arbetslösa kunnat utverkas vid de statliga arbetena, faller en alltför stor del av bördan på kommunerna i stället för att, såsom väl torde vara avsikten med statens hjälp, falla på staten. Följden härav blir den, att utgifterna för en arbetslös familjeförsörjare och hans familj bli större, om mannen sändes till en statens arbetsförläggning än om han går hemma i sin kommun sysslolös.

Exemplen här ovan skulle kunna mångfaldigas, men de anförda torde vara tillräckliga för att giva vid handen, att det finnes grundade anledningar till erinringar.

Med anledning av vad jag sålunda har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet, att arbetslöshetskommissionens nuvarande sätt att sköta sin uppgift står i överensstämmelse med dess uppdrag och av riksdagen lämnade direktiv?

Anser herr statsrådet, att de bördor, som genom arbetslöshetskommissionens på senare tid inslagna metoder påläggas kommunerna, äro rätt avvägda med

Interpellation. hänsyn till statens och kommunernas förmåga att bära den samlade bördan av arbetslöshetshjälpen?
(Forts.)

Om avseende fästes vid de faktiska förhållandena, ämnar herr statsrådet omedelbart vidtaga sådana åtgärder, som äro behöfliga för att bringa rättelse till stånd och återföra den statliga arbetslöshetshjälpen till de normer, som från början varit för densamma uppdragna och som kunna vara ägnade att bringa de arbetslösa nödig hjälp utan att kommunerna påläggas ruinerande bördor?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Holmgren*, nr 309, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående förändring av professuren i skeppsbyggnadslära vid tekniska högskolan till en professur i skeppsteori;

herr *Samuelsson m. fl.*, nr 310, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, angående ersättningsbyggnad för flottan;

herr *Jeppsson m. fl.*, nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 175, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i förordningen den 28 maj 1926 (nr 161) om fördelningen av automobilskattemedel m. m.;

herr *Molander m. fl.*, nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, angående ersättningsbyggnad för flottan;

herrar *Lindberg* och *Lövgren* i Nyborg, nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 172, angående ersättning till byggmästaren E. Jonsson i Malåträsk i anledning av förluster å byggnadsarbeten för domänverkets räkning;

herr *Lovén*, nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 187, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. i förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, m. m.;

herr *Månsson* i Erlandsro *m. fl.*, nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 185, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka;

herr *Lövgren* i Nyborg, nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 189, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften m. m.;

herr *Dahlén*:

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 147, angående pension åt f. d. länsnotarien E. O. F. Forssgren; och

nr 318, om verkställande av utredning angående orsaken till att f. d. länsnotarien E. O. F. Forssgren nödgats begära avsked från sin länsnotarietjänst; samt

herr *Westman m. fl.*, nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 109, med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 31 och 90 §§ av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 58, i anledning av väckta motioner om åtgärder för snabbare offentliggörande av valresultaten vid landstingsval och kommunalfullmäktigeval; samt

från bevillningsutskottet:

nr 59, i anledning av väckt motion om tullfrihet för med bly överdraget bandjärn av vissa dimensioner;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av en telefonkabel;

nr 61, i anledning av väckt motion om nedsättning av tullen å lödpasta och lödpulver; och

nr 62, i anledning av väckt motion med förslag till viss bestämmelse om tull å kärl och behållare av järnplåt med invändig beklädnad av aluminium.

§ 11.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 4, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 5, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 6, angående lag om ändrad lydelse av 10 kap. 35 och 71 §§ vattenlagen;

nr 7, angående ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank;

nr 8, angående lag med vissa till strafflagen för krigsmakten och lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes anslutna bestämmelser angående flygvapnet;

nr 9, angående förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa;

nr 10, angående lag om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter;

nr 11, angående lag om ändrad lydelse av 18 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 m. m.;

nr 12, angående lag om ändrad lydelse av 7 kap. 3 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 13, angående lag innefattande ändring i gällande stadganden om nattvardsgång m. m.;

nr 14, angående lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka;

nr 15, angående lag med vissa ändrade bestämmelser rörande Stockholms stads konsistorium;

nr 16, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 17, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning; samt

nr 18, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om lagstiftningsåtgärder för beredande av ökad möjlighet att tillvarata det i de allmänna flottlederna sjunkna virket; och

nr 12, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande livräntas utbytande mot kapitalbelopp; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående borttagande i vissa fall av användandet av uniform för befattningshavare i statens tjänst m. m.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöröman beviljades:

herr <i>Johansson</i> i Krogstorp	under 6 dagar fr. o. m. den 10 mars och
» <i>Vennerström</i>	» 5 » » » 10 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.2 e. m.

In fidem
Per Cronvall.